

Załącznik
do Uchwały Nr XII/96/2019
Rady Miejskiej w Pasymiu
z dnia 23 grudnia 2019r.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE PASYM NA LATA 2020-2027

PASYM 2019

Spis treści

Wstęp2

1. Uwarunkowania prawne i programowe Strategii5
2. Charakterystyka Gminy Pasym11
 - 2.1. Położenie11
 - 2.2. Główne tendencje demograficzne11
 - 2.3. Uwarunkowania gospodarcze14
 - 2.4. Zasoby i warunki mieszkaniowe17
 - 2.5. Współpraca z organizacjami pozarządowymi18
 - 2.6. Dostępność usług społecznych19
3. Diagnoza wyzwań lokalnej polityki społecznej25
 - 3.1. Skala i powody udzielania pomocy społecznej25
 - 3.2. Problemy zdrowotne i niepełnosprawność28
 - 3.3. Niewydolność i dysfunkcje rodzin29
 - 3.4. Bezrobocie i bierność zawodowa32
 - 3.5. Zagrożenie uzależnieniami33
 - 3.6. Bezpieczeństwo publiczne35
 - 3.7. Wyzwania lokalnej polityki społecznej – wnioski i prognoza zmian36
4. Główne założenia realizacyjne Strategii39
5. Cele i kierunki działań43
 - Priorytet 1. Aktywność i zaradność życiowa mieszkańców43
 - Priorytet 2. Funkcjonowanie rodzin, rozwój dzieci i młodzieży45
 - Priorytet 3. Włączenie społeczne osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących46
 - Priorytet 4. Rozwój świadomej i aktywnej społeczności lokalnej47
6. Zarządzanie realizacją Strategii50
 - 6.1. Ramy formalno-organizacyjne50
 - 6.2. Monitoring Strategii50
7. Źródła finansowania54

Wstęp

Gmina stanowi wspólnotę samorządową utworzoną z mocy prawa przez mieszkańców zamieszkujących określone terytorium. Do jej kompetencji, w świetle ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2019 poz. 506), zalicza się wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone na rzecz innych podmiotów. Do zadań

własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym w zakresie m.in. ładu przestrzennego, ochrony środowiska i przyrody, infrastruktury drogowej, zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, lokalnego transportu zbiorowego, zieleni gminnej, budownictwa mieszkaniowego, targowisk i hal targowych oraz unieszkodliwiania odpadów. Realizacja działań w tych obszarach wymaga ponoszenia nakładów, zwykle dość znacznych, na utrzymanie i rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

W sferze obowiązków gminy znajduje się również szereg zadań, zwykle mniej namacalnych i dostrzegalnych na co dzień, jednak równie ważnych dla funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Są to zadania użyteczności publicznej w zakresie pomocy społecznej, wspierania rodziny, polityki prorodzinnej, ochrony zdrowia, edukacji publicznej, bezpieczeństwa i porządku publicznego, współpracy z organizacjami pozarządowymi i lokalnymi społecznościami, kultury i kultury fizycznej oraz turystyki, a także wspierania i upowszechniania idei samorządowej. Są one *bliżej* ludzi w tym sensie, iż ich realizacja wymaga konkretnych odbiorców – osób i rodzin, które będą chciały albo będą potrzebowały skorzystać ze świadczonych przez gminę usług. Działania te składają się na szerokie znaczenie pojęcia lokalnej polityki społecznej, w świetle którego stanowi ona działalność zmierzającą do poprawy standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej.

W związku z powyższym, założenia, cele i działania lokalnej polityki społecznej nie powinny koncentrować się jedynie na doraźnym bądź długookresowym wspomaganie osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych. Istotne jest natomiast oddziaływanie na mieszkańców w taki sposób, aby minimalizować ryzyko występowania problemów i dysfunkcji przy jednoczesnym maksymalizowaniu zdolności do ich samodzielnego przezwyciężania przez osoby i rodziny. Na takich założeniach opiera się *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pasym na lata 2020-2027*.

Niniejszy dokument składa się z dwóch zasadniczych części: diagnozy sytuacji społecznej Gminy Pasym oraz założeń programowych (wdrożeniowych). Część diagnostyczna obejmuje podstawowe zagadnienia dotyczące funkcjonowania gminy, procesów demograficznych, rynku pracy, problemów społecznych, a także dostępności usług społecznych i aktywności mieszkańców. Została opracowana w oparciu o dane, których najbogatsze źródło stanowił Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Wykorzystano również dane i sprawozdania Urzędu Miejskiego w Pasymiu, Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pasymiu i innych instytucji. Analiza została przeprowadzona zasadniczo dla przedziału czasowego 2016-2018, z tym zastrzeżeniem, iż przyjęto zasadę wykorzystywania danych rocznych najbardziej aktualnych na moment opracowywania dokumentu.

Część wdrożeniowa Strategii zawiera wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, wypracowane na podstawie diagnozy sytuacji społecznej gminy, z uwzględnieniem istniejących uwarunkowań prawnych i programowych. Określone w niej zostały również ramy formalno-prawne procesu realizacji Strategii, (w tym założenia organizacyjne), metody i narzędzia monitoringu oraz główne źródła finansowania działań.

W opracowaniu dokumentu aktywnie uczestniczył *Zespół ds. opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pasym na lata 2020-2027* powołany Zarządzeniem Nr 76 Burmistrza Miasta Pasym z dnia 11.09.2019 r. W skład Zespołu wchodzi: Burmistrz, przedstawiciele Rady Miejskiej, przedstawiciele Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pasymiu, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Pasymiu, Parafii Rzymsko-Katolickiej w Pasymiu, Miejskiego Ośrodka Kultury, Szkół Podstawowych w Gromie i Pasymiu, Ochotniczej Straży

Pożarnej w Pasymiu oraz Komendy Powiatowej Policji w Szczytnie. Zespół spotkał się na warsztatach, które odbyły się 6 listopada 2019 r. w Pasymiu, podczas których zdiagnozowane zostały zasoby gminy, główne zagrożenia i potrzeby oraz wypracowane kierunki działań.

1. Uwarunkowania prawne i programowe Strategii

Planowanie strategiczne w dziedzinie lokalnej polityki społecznej stanowi proces wielopłaszczyznowy, mający na celu dostosowanie działań władz samorządowych do obecnych oraz przyszłych uwarunkowań społecznych, z uwzględnieniem posiadanych zasobów, a także szans i zagrożeń pochodzących z otoczenia. Planując cele i kierunki działań w ramach gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, należy brać pod uwagę różnorodne uwarunkowania zewnętrzne, które mogą mieć pozytywny lub negatywny wpływ na realizację jej założeń.

Jedną z podstawowych zasad ustrojowych państwa, w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., jest „demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniająca zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 2 i 7 Konstytucji). Oznacza to, że władzę sprawuje naród poddający swoje organy przedstawicielskie cyklicznej legitymizacji w wolnych i powszechnych wyborach, organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa, natomiast ochrona słabszych ekonomicznie jednostek i grup ludności wyraża się w istnieniu odpowiednich zabezpieczeń społecznych i usług socjalnych świadczonych przez państwo i różne wspólnoty samorządowe.

Urzeczywistnianie zasady „sprawiedliwości społecznej” odbywa się w praktyce w oparciu o akty normatywne niższego rzędu, w tym *Ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1507). W świetle jej art. 2, pomoc społeczna stanowi instytucję polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Organizują ją organy administracji rządowej

i samorządowej, przy partnerskiej współpracy z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Pomoc społeczna ma wspierać osoby i rodziny w ich wysiłkach, które zmierzają do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwiać im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy, opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W jego ramach należy szczególnie uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. W art. 16b pkt 2 ustawa wskazuje ponadto elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej,
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności:

- *Ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 506);
- *Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1111);

- *Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. 2015 poz. 1390);
- *Ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (t.j. Dz.U. 2018 poz. 2137);
- *Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 852);
- *Ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego* (t.j. Dz. U. 2018 poz. 1878);
- *Ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 688);
- *Ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 217);
- *Ustawę z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych* (t.j. Dz. U. 2018 poz. 1205);
- *Ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1482);
- *Ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1172);
- *Ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych* (t.j. Dz. U. 2018 poz. 2220);
- *Ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych* (t.j. Dz. U. 2017 poz. 180);
- *Ustawę z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 670);
- *Ustawę z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci* (t.j. Dz. U. 2018 poz. 2134).

Istotne z punktu widzenia przeciwdziałania i walki z wykluczeniem społecznym, szczególnie w warunkach dynamicznych zmian społecznych, ekonomicznych, klimatycznych i innych, są uwarunkowania programowe, wynikające z rozwiązań i dokumentów strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. W dniu 25 września 2015 roku Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęło Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, w ramach której określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Są to następujące:

- 1) Wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie.
- 2) Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo.
- 3) Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt.
- 4) Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie.
- 5) Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt.
- 6) Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi.
- 7) Zapewnić wszystkim dostęp do stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie.

- 8) Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywnie zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi.
- 9) Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność.
- 10) Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami.
- 11) Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu.
- 12) Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji.
- 13) Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom.
- 14) Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony.
- 15) Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustynnienie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej.
- 16) Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu.
- 17) Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Powyższe cele mają stymulować działania w obszarach mających kluczowe znaczenie dla zrównoważonego rozwoju, tj. Ludzie, Planeta, Pokój, Dobrobyt i Partnerstwo. Widoczny jest w nich nacisk na jakość życia człowieka oraz aspekty zdrowia, edukacji, dostępu do zasobów, dbałość o środowisko naturalne oraz zrównoważony wzrost gospodarczy. Wiodącą siłą, która doprowadziła do przyjęcia Agendy 2030 była Unia Europejska. Obecnie na jej szczeblu trwa debata nad strategią działań w kierunku zrównoważonej Europy. Obowiązujący jeszcze dokument *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* za szczególnie ważną uznawał współpracę państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów przyrodniczych. Europa 2030 będzie stanowić odpowiedź na pilne wyzwania stanowiące zagrożenie dla społeczeństwa, dobrobytu gospodarczego i środowiska naturalnego. Nowa forma trwałego rozwoju gospodarczego ma opierać się na gospodarce obiegu zamkniętego, zrównoważonej produkcji żywności „od pola do stołu”, stosowaniu odnawialnych źródeł energii oraz zagwarantowaniu przemiany sprawiedliwej ze społecznego punktu widzenia – priorytetem muszą pozostać inwestycje społeczne w obszarach edukacji, opieki zdrowotnej i długoterminowej, włączenia społecznego, praw mniejszości, równouprawnienia płci i rozwoju obszarów wiejskich.

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach:

- 1) konkurencyjności i innowacyjności;
- 2) równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski;
- 3) efektywności i sprawności państwa.

Dokumentem programowym na szczeblu centralnym, który bezpośrednio dotyczy rozwiązywania problemów społecznych, jest *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu*

i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji. Jego główny cel stanowi zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln oraz wzrost spójności społecznej, poprzez działania w ramach pięciu celów operacyjnych:

- 1) Usługi dla aktywności i profilaktyki – ograniczenie wykluczenia dzieci i młodzieży;
- 2) Gwarancje dla przyszłości młodzieży – stworzenie szansy dla młodzieży w wejściu na rynek pracy i tworzeniu rodzin;
- 3) Aktywna osoba, zintegrowana rodzina, odpowiedzialne lokalne środowisko;
- 4) Zapobieganie niepewności mieszkaniowej;
- 5) Seniorzy – bezpieczni, aktywni i potrzebni.

Z punktu widzenia partycypacji społecznej warto również wdrażać założenia *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, której głównym celem jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski. Jest on realizowany poprzez cztery cele szczegółowe, tj. kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności

i komunikacji; poprawę mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne; usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy; a także rozwój oraz efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego oraz kreatywnego.

Na poziomie regionalnym cele i zadania samorządów, instytucji pomocy społecznej, służb zatrudnienia oraz podmiotów niepublicznych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu określa *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*. Zawarta w niej wizja rozwoju społecznego wskazuje na społeczeństwo lepiej zintegrowane; aktywne społecznie bez względu na wiek, bardziej aktywne zawodowo i godziwie zarabiające na życie; lepiej wykształcone; w większym stopniu otwarte na zmiany; bardziej bezpieczne w wymiarze socjalnym i publicznym oraz zdrowsze dzięki profilaktyce i dostępnej opiece zdrowotnej.

W odpowiedzi na główne problemy regionu takie jak dysfunkcje w rodzinach, wzrost zagrożenia marginalizacją zawodową i społeczną, a także małą aktywność lokalnych społeczności, strategia zakłada osiągnięcie następującego celu głównego „Osoby i rodziny z województwa warmińsko-mazurskiego, ich środowiska lokalne i otoczenie instytucjonalne współdziałają ze sobą i są zaangażowane we wzmacnianie integracji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej”. Jego realizacji służą cztery cele strategiczne:

- 1) Rodzina w większym stopniu wykorzystuje swój potencjał oraz żyje w warunkach sprzyjających wypełnianiu funkcji i ról społecznych (Priorytet 1. Prawidłowo funkcjonująca rodzina).
- 2) Osoby z grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym biorą coraz bardziej aktywny udział w rozwiązywaniu swoich problemów i uczestniczą w życiu społeczności lokalnej (Priorytet 2. Wzmacnianie integracji społecznej).
- 3) Osoby bezrobotne są bardziej gotowe do zmian, aktywne w rozwiązywaniu swoich problemów, bardziej samodzielne życiowo i ekonomicznie oraz częściej wchodzi na rynek pracy dzięki instrumentom aktywnej integracji, w tym ekonomii społecznej (Priorytet 3. Wspieranie aktywności i mobilności zawodowej oraz edukacyjnej osób bezrobotnych).
- 4) Społeczności lokalne aktywniej uczestniczą w zaspokajaniu swoich potrzeb i kreowaniu życia społecznego (Priorytet 4. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego).

Istotne są również wnioski, wskazówki i postulaty zawarte w szczegółowych programach wojewódzkich, takich jak np.:

- *Wojewódzki program wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2016-2020;*
- *Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury 2015-2020;*
- *Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020;*
- *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2015-2020;*
- *Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022.*

Warto zauważyć, że wdrażanie powyższych strategii i programów w większości kończy się w 2020 roku. Niemniej jednak ich założenia są ważne i nieograniczone cezurą czasową obowiązywania poszczególnych dokumentów, dlatego zostały omówione w niniejszym rozdziale jako uwarunkowania strategiczne i programowe gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych.

SRPS powinna uwzględniać założenia głównych dokumentów strategicznych powiatu i gminy w zakresie polityki społecznej. Cel główny *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Szczycieńskim do 2021 roku*, tj. „Stworzenie systemu wsparcia i rozwoju przeciwdziałającemu wykluczeniu społecznemu mieszkańców oraz wspierającego wszechstronny rozwój Powiatu Szczycieńskiego” realizowany jest poprzez cztery cele strategiczne:

- 1) Wsparcie rodziny oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem i rodziną.
- 2) Wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich rodzin, w tym niepełnosprawnych i starszych.
- 3) Promowanie właściwych postaw społecznych, ważnych dla przeciwdziałania zjawisku przemocy w rodzinie, przestępczości i uzależnieniom.
- 4) Aktywizacja i integracja środowisk lokalnych.

Kluczowym dokumentem strategicznym gminy jest natomiast *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Pasym*, przyjęta Uchwałą Nr XVII/115/2016 Rady Miejskiej w Pasymiu z dnia 11 marca 2016 r. Jej główny cel to „Zapewnienie mieszkańcom wysokiej jakości życia oraz zwiększenie atrakcyjności turystycznej i gospodarczej gminy Pasym, przy wykorzystaniu i ochronie walorów przyrodniczych, historycznych i kulturowych”. Realizacji celu nadrzędnego służą cele strategiczne:

- 1) Aktywizacja gospodarcza poprzez rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej i turystyki.
- 2) Rozwój infrastruktury technicznej.
- 3) Poprawa sytuacji ekonomicznej ludności rolniczej.
- 4) Promocja gospodarcza gminy.
- 5) Ochrona bogactwa środowiska przyrodniczego.
- 6) Poprawa życia mieszkańców gminy.
- 7) Ochrona dóbr dziedzictwa kulturowego.
- 8) Kultywowanie tradycji regionalnych.

Lokalnej polityki społecznej bezpośrednio dotyczy Cel strategiczny 6. „Poprawa życia mieszkańców gminy”, w ramach którego zakłada się rozwój budownictwa mieszkaniowego, dobry dostęp do opieki zdrowotnej, wszechstronną pomoc społeczną dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i życiowej czy pozyskiwanie inwestorów celem tworzenia nowych miejsc pracy. Należy jednak pamiętać, że wszystkie cele zawarte w Strategii rozwoju Gminy Pasym odnoszą się, w sposób bezpośredni lub pośredni, do jakości życia

mieszkańców. Zaplanowane w ich ramach działania mają służyć m.in. poprawie sytuacji na rynku pracy, ulepszeniu infrastruktury technicznej, ochronie dziedzictwa kulturowego, zachowaniu walorów przyrodniczych. W ten sposób wpisują się w założenia rozwoju społecznego Gminy Pasym.

2. Charakterystyka Gminy Pasym

2.1. Położenie

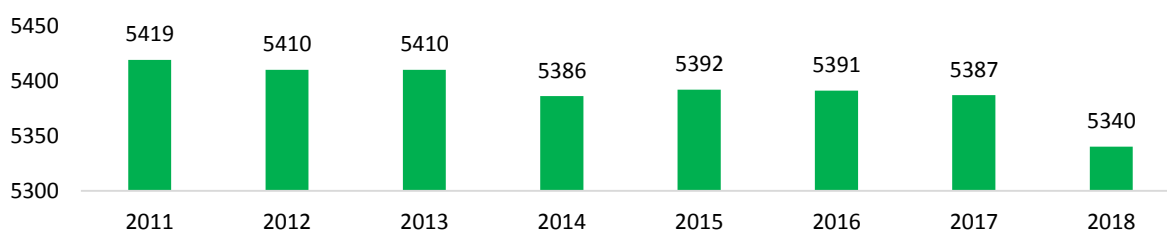
Gmina Pasym to gmina miejsko-wiejska, położona w południowej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie szczycieńskim. Od północy graniczy z gminą Dźwierzuty, od wschodu z gminą Szczytno, od południa z gminą Jedwabno i od zachodu z gminą Purda. Jej powierzchnia w końcu grudnia 2018 roku wynosiła 149 km², przy czym miasto Pasym zajmowało 15 km², natomiast obszary wiejskie 134 km². W tym czasie gmina zamieszkiwana była przez 5 340 mieszkańców, co oznacza, że średnia gęstość zaludnienia wynosiła 36 osób na km². Znacznie większą wartość tego wskaźnika odnotowano w mieście (166), podczas gdy na obszarach wiejskich wyniosła ona 21 osób na km². Gęstość zaludnienia w Gminie Pasym była mniejsza niż średnia wartość tego wskaźnika w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie ukształtowała się na poziomie 59 osób na km². Dość niska gęstość zaludnienia jest charakterystyczna dla gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, szczególnie o charakterze rolniczym i turystycznym.

Pod względem administracyjnym gmina składa się z miasta Pasym i 19 miejscowości, tworzących 12 sołectw. W świetle danych z ewidencji ludności w końcu 2018 roku miasto zamieszkiwane było przez 2 521 mieszkańców, natomiast pozostałe miejscowości liczyły od 5 do 533 mieszkańców. Najmniejsze, pod względem liczby ludności, miejscowości to Łysa Góra (5 mieszkańców), Rudziska Pasymskie (9), Rutki (21), Tylkówko (28), Miłuki (31), Otole (39), Dźwiersztyny (56) oraz Siedliska (94). Pozostałe miejscowości zamieszkiwane były przez więcej niż 100 mieszkańców, do największych natomiast zaliczamy Grom (533 osoby), Tylkowo (441), Dybowo (289) i Leleszki (267).

2.2. Główne tendencje demograficzne

Liczba mieszkańców Gminy Pasym w ostatnich latach zasadniczo wykazuje tendencję malejącą. W świetle danych GUS, w 2018 roku na jej obszarze faktycznie zamieszkiwało 5 340 osób, czyli o 79 (o 1,9%) mniej niż w 2011 roku. W analizowanym okresie największy spadek w porównaniu do roku poprzedniego odnotowano w 2018 roku – wynosił on 47 osób, czyli 0,9%, natomiast w latach 2012-2013 liczba mieszkańców utrzymywała się na takim samym poziomie.

Wykres 1. Zmiany liczby ludności Gminy Pasym w latach 2011-2018

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Zmniejszanie się liczby osób zamieszkujących gminę dotyczy zarówno kobiet jak i mężczyzn, więc zachodzące zmiany nie powodują przekształceń w strukturze mieszkańców według płci. W całym analizowanym okresie kobiety stanowiły w niej mniej niż połowę – w 2018 roku było to 49,8% ogółu, co oznacza spadek w porównaniu do 2011 roku o 0,1 punktu procentowego. Również nieznacznie zmniejszyła się wartość współczynnika feminizacji, który w 2011 roku wynosił 100 kobiet przypadających na 100 mężczyzn, natomiast w 2018 roku było to 99 kobiet na 100 mężczyzn mieszkających na terenie gminy.

Na zmniejszanie się liczby ludności gminy wpływa przede wszystkim skala i kierunek migracji gminnych na pobyt stały. W 2018 roku saldo migracji wyniosło -26, co oznacza, że o tyle mniej osób zameldowało się w gminie niż się z niej wymeldowało. Były to głównie migracje wewnętrzne, których saldo na 1 000 ludności w latach 2016-2018 wzrosło od wartości -0,7 w 2016 roku do -4,5 w 2018 roku. Saldo migracji ogółem na 1 000 ludności natomiast kształtowało się w analizowanym okresie na poziomie od -1,11 do -4,83, wskazując na coroczne zmniejszanie się liczby ludności gminy z powodu migracji.

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące migracji na pobyt stały w Gminie Pasyw w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Zameldowania w ruchu wewnętrznym	53	53	57
Zameldowania z zagranicy	1	1	3
Wymeldowania w ruchu wewnętrznym	57	53	81
Wymeldowania za granicę	3	3	5
Saldo migracji wewnętrznych	-4	0	-24
Saldo migracji zagranicznych	-2	-2	-2
Zameldowania ogółem	54	54	60
Wymeldowania ogółem	60	56	86
Saldo migracji ogółem	-6	-2	-26
Saldo migracji ogółem na 1000 ludności	-1,11	-0,37	-4,83

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Istotne znaczenie ma również niewielki dodatni, zerowy lub ujemny przyrost naturalny. W 2018 roku wyniósł on -16 osób, czyli -2,97 na każdy tysiąc mieszkańców. W tym czasie liczba urodzeń żywych ukształtowała się na poziomie 40, natomiast zgonów – 56, co w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców wynosiło odpowiednio 7,43 i 10,41. Dane te wskazują, że w analizowanym okresie zmarło więcej ludności gminy niż narodziło się nowych mieszkańców.

Tabela 2. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego ludności w Gminie Pasyw w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Urodzenia żywe	50	45	40
Urodzenia żywe na 1000 ludności	9,28	8,31	7,43
Zgony	48	45	56
Zgony na 1000 ludności	8,91	8,31	10,41
Przyrost naturalny	2	0	-16
Przyrost naturalny na 1000 ludności	0,37	0,00	-2,97

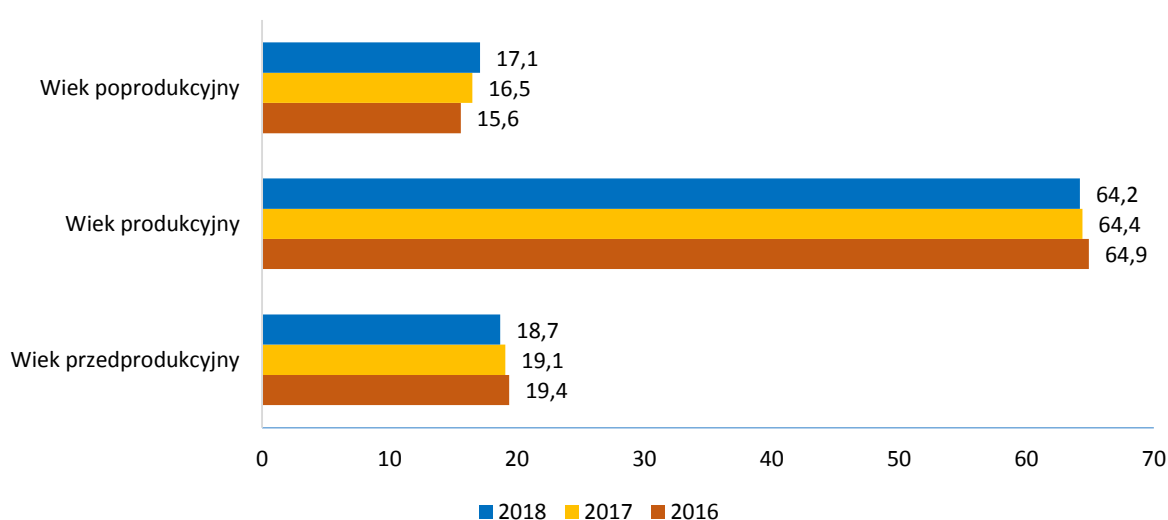
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Spółeczeństwo Gminy Pasyw, podobnie jak ludność województwa warmińsko-mazurskiego, Polski oraz państw Europy Zachodniej, wykazuje cechy *starzenia się*. W latach 2016-2018 można było zaobserwować:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 19,4% w 2016 roku do 18,7% w 2018 roku;
- spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 64,9% do 64,2%;
- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 15,6% do 17,1%.

Powyższe dane pozwalają prognozować intensyfikację zjawiska *starzenia się* społeczeństwa gminy. Warto bowiem zauważyć, że dynamika wzrostu odsetka osób w poprodukcyjnym wieku w strukturze jej mieszkańców utrzymuje się na dość wysokim poziomie, wynoszącym 0,9 punktu procentowego w 2017 roku w stosunku do 2016 roku i 0,6 punktu w 2018 roku w odniesieniu do 2017 roku. Tymczasem odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejsza się, choć w nieco mniejszym stopniu – odpowiednio o 0,3 i 0,4 punktu. Spadek dotyczy również odsetka osób w wieku produkcyjnym, co jest związane z coraz mniejszą skalą „napływu” do tej grupy osób w przedprodukcyjnym okresie życia i coraz większą skalą „odpływu” osób do grupy mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. W 2017 roku odsetek tej grupy w strukturze ludności gminy zmniejszył się o 0,5 punktu w porównaniu do 2016 roku, natomiast w 2018 roku – o 0,2 punktu.

Wykres 2. Ludność Gminy Pasyw według ekonomicznych grup wieku w latach 2016-2018 (w %)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Zjawisko *starzenia się* społeczeństwa potwierdzają wartości wskaźników obciążenia demograficznego ludności Gminy Pasyw w latach 2016-2018. W 2018 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie przypadało 26,7 osób w wieku poprodukcyjnym i 55,9 osób w wieku nieprodukcyjnym, czyli odpowiednio o 2,6 i 1,9 punktu więcej niż w 2016 roku. Na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym było natomiast 91,6 osób w wieku poprodukcyjnym, co oznacza wzrost wskaźnika o 11,1 punktu w odniesieniu do 2016 roku.

Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w 2018 roku wyniósł 19,0, natomiast wskaźnik starości, definiowany jako odsetek osób w wieku 65 lat i więcej, ukształtował się na poziomie 13,5 punktu. W porównaniu do 2016 roku wskaźniki te wzrosły, odpowiednio o 1,8 i 1,2 punktu.

Tabela 3. Wskaźniki obciążenia demograficznego ludności Gminy Pasyw w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	54,0	55,3	55,9
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	80,5	86,0	91,6
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	24,1	25,6	26,7
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	17,2	18,3	19,0
Wskaźnik starości (odsetek osób w wieku 65 lat i więcej)	12,3	13,0	13,5

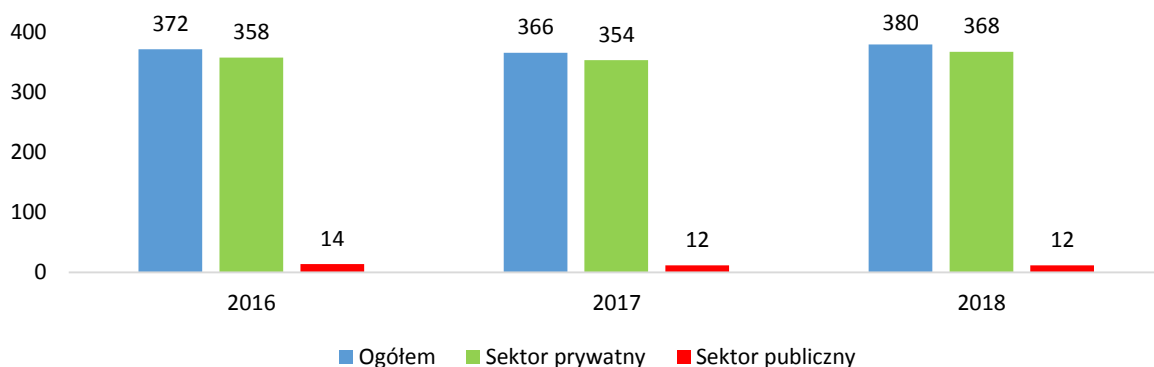
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Charakterystyczne jest to, że zjawisko *starzenia się* społeczeństwa dotyczy w większym stopniu miasta Pasy niż obszarów wiejskich. W 2018 roku odsetek osób w poprodukcyjnym okresie życia wynosił w Pasymiu 19,7%, natomiast na obszarach wiejskich gminy 14,8%; odsetek osób w wieku produkcyjnym kształtował się na poziomie odpowiednio 62,1% i 66,0%, a w wieku przedprodukcyjnym – 18,2% i 19,2%. Na dysproporcje w tym zakresie wskazują również wskaźniki obciążenia demograficznego. Dla przykładu, na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarach wiejskich w 2018 roku przypadało 22,5 osób w wieku poprodukcyjnym, podczas gdy w mieście – 31,7 osób. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem wynosił odpowiednio 12 i 15,2; natomiast współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi 16,6 i 21,8. Dane te wskazują na to, że Pasym *starzeje się* szybciej od pozostałej części gminy.

2.3. Uwarunkowania gospodarcze

Lokalna gospodarka tworzona jest przez system składający się z powiązanych ze sobą podmiotów – firm, instytucji publicznych oraz gospodarstw domowych, które spełniają odmienne funkcje oraz dążą do osiągnięcia określonych celów. Jej specyfika i kondycja uwarunkowane są wieloma czynnikami, w tym m.in. społecznymi, geograficznymi, historycznymi, prawnymi oraz instytucjonalnymi, a jednocześnie w sposób bezpośredni lub pośredni przekładają się na jakość życia mieszkańców danego terytorium.

Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Pasym według sektorów własności w latach 2016-2018

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Na obszarze Gminy Pasym w 2018 roku zarejestrowanych było 380 podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu do 2016 roku liczba ta wzrosła o 8, czyli o 2,2%, natomiast w odniesieniu do 2017 roku nastąpiło jej zwiększenie o 14 podmiotów (o 3,8%). Zdecydowana większość podmiotów funkcjonuje w sektorze prywatnym – w 2018 roku stanowiły one 96,8% ogółu.

Na każdy 1 000 mieszkańców Gminy Pasym w 2018 roku przypadało 71 podmiotów gospodarki narodowej, natomiast jeżeli weźmie się pod uwagę tylko ludność w wieku produkcyjnym, to na 1 000 osób przypadało 110,9 podmiotów. Wskaźnik liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 000 ludności wynosił 57, natomiast w przeliczeniu na ludność w wieku produkcyjnym – 8,9. Wartości te plasują się poniżej średniej wojewódzkiej i wskazują na umiarkowane nasycenie gminy podmiotami gospodarczymi. Dla przykładu, w 2018 roku w województwie warmińsko-mazurskim wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 ludności w wieku produkcyjnym kształtował się na poziomie 89, czyli o 18 wyższym

niż w gminie, natomiast wskaźnik podmiotów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym wynosił 143,7, podczas gdy w gminie był o 32,8 niższy.

Tabela 4. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Pasym w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	69	68	71
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	106,3	105,5	110,9
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	55	54	57
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	8,5	8,4	8,9

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Spośród wszystkich podmiotów gospodarki narodowej funkcjonujących w 2018 roku na terenie Gminy Pasym, aż 95,0% (361) to podmioty zatrudniające do 9 osób; a 5,0% stanowią firmy zatrudniające od 10 do 49 pracowników (19). Warto tu nadmienić, że w 2016 roku na terenie gminy funkcjonowały dwa zakłady o liczbie pracowników od 50 do 249, w kolejnych latach nie były już wykazywane w statystyce publicznej. Z punktu widzenia sytuacji ekonomiczno-społecznej gminy, strategiczne znaczenie mają największe przedsiębiorstwa, generujące stałe miejsca pracy i zapewniające zatrudnienie wielu mieszkańcom. Związane jest jednak z ich funkcjonowaniem zagrożenie, że okres gorszej koniunktury gospodarczej może przynieść zagrożenie zwolnieniami grupowymi i koniecznością szybkiej aktywizacji nawet kilkuset osób.

Warto również z drugiej strony wskazać, że w świetle danych za 2018 rok w Gminie Pasym aż 80,0% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w REGON stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (304). Odzwierciedlenie stanowią tu wskaźniki, według których spośród 71 podmiotów przypadających na każdy 1000 ludności gminy, 57 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Aspekt przedsiębiorczości mieszkańców ma pozytywny wymiar, jednak należy pamiętać że jednoosobowe firmy charakteryzują się niewielkim potencjałem zatrudnieniowym i w całej swojej działalności zwykle nie generują dodatkowych miejsc pracy bądź tworzą jedynie pojedyncze. W skali lokalnego rynku pracy nie przekłada się to znacząco na poziom zatrudnienia.

Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Pasym według klas wielkości w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
0 - 9	350	347	361
10 - 49	20	19	19
50 - 249	2	0	0
250 - 999	0	0	0
Ogółem	372	366	380

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Analizując podmioty gospodarcze na terenie gminy, warto zauważyć, że większość z nich funkcjonuje na terenie miasta – w 2018 roku siedzibę w Pasymiu miało 207 podmiotów, które stanowiły 54,5% ogółu, natomiast na obszarach wiejskich zlokalizowane były 173 podmioty (45,5%). W porównaniu do 2016 roku liczba podmiotów w Pasymiu zmniejszyła się o 7 (3,3%), natomiast na obszarach wiejskich wzrosła o 15 (9,5%).

Zdecydowanie największą część podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Pasym w 2018 roku funkcjonowała w Sekcji F *Budownictwo* – 84 podmioty (22,1%), w dalszej kolejności

należy wskazać sekcję G *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* – 62 podmioty (16,3%); sekcję H *Transport i gospodarka magazynowa* – 36 podmiotów (9,5%), sekcje S i T *Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby* – 34 podmioty (9,0%); sekcję C *Przetwórstwo przemysłowe* – 32 podmioty (8,4%) oraz sekcję A *Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* – 27 podmiotów (7,1%).

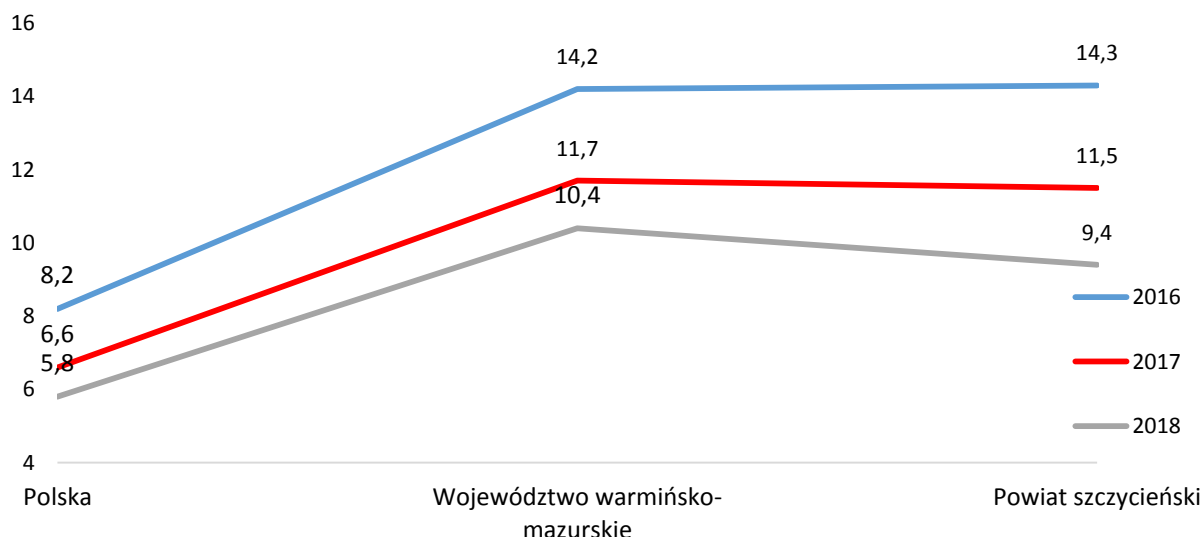
Ważny aspekt lokalnej gospodarki stanowi rolnictwo. Według danych z 2014 roku¹ nieco ponad połowę (50,7%) jej lądowej powierzchni stanowią użytki rolne, z których 70,2% to grunty orne, a 26,5% – łąki i pastwiska trwałe. Według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku swoją siedzibę na terenie gminy miały wtedy 302 gospodarstwa indywidualne, z których 262 prowadziły działalność rolniczą. Wielkość indywidualnych gospodarstw prowadzących rolniczą działalność wykazywała duże zróżnicowanie – jedynie 5,3% stanowiły gospodarstwa o powierzchni do 1 hektara; 64,5% posiadało od 5 ha wzwyż, 43,1% – od 10 hektarów wzwyż, a 27,5% od 15 hektarów wzwyż.

Warto zauważyć, że nowoczesne rolnictwo charakteryzuje się niewielkim potencjałem zatrudnieniowym. Opiera się bowiem w dużej mierze na wydajnych maszynach oraz nowatorskich sposobach uprawy roślin czy hodowli, które w znacznie mniejszym stopniu niż kiedyś wymagają siły ludzkich rąk. Powoduje to, że w rolnictwie nie powstaje wiele stałych, całorocznych miejsc pracy. Podobnie jest z turystyką. Zatrudnienie w niej ma najczęściej sezonowy charakter i jest w dużej mierze uzależnione od czasu trwania pór roku oraz pogody. W Gminie Pasym w 2018 roku, według danych GUS, znajdowały się 3 turystyczne obiekty noclegowe, czyli wszystkie miejsca zakwaterowania, w których regularnie lub sporadycznie nocują turyści. Obiekty te dysponowały 622 miejscami noclegowymi, w tym 502 miejscami o charakterze całorocznym.

O sytuacji społeczno-ekonomicznej danego obszaru może również świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. W związku z tym, iż stopa bezrobocia nie jest wyliczana na poziomie gminy, analizie poddano kształtowanie się tego wskaźnika w powiecie szczycieńskim.

Wykres 4. Stopa bezrobocia w kraju, województwie i powiecie szczycieńskim w latach 2016-2018 (w %)

1 BDL GUS zawiera dane dotyczące kierunków wykorzystania powierzchni kraju z podziałem na gminy tylko do 2014 roku.

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Na koniec grudnia 2018 roku stopa bezrobocia w powiecie szczycieńskim wyniosła 9,4%, co oznacza, że była niższa od jej wartości w województwie (o 1 punkt), jednak wyższa niż w Polsce (o 3,6 punktu). Należy tu nadmienić, że warmińsko-mazurski rynek pracy należy do najtrudniejszych w kraju. Bezrobocie rejestrowane wykazywało w ostatnich latach rekordowe spadki w odniesieniu do całego okresu transformacji ustrojowej w Polsce, jednak nadal widoczne jest duże zróżnicowanie terytorialne. Podczas gdy w perspektywie lat 2016-2018 bezrobocie w kraju zmniejszyło się o 2,4 punktu, w województwie spadło o 3,8 punktu, w powiecie szczycieńskim spadek wyniósł 4,9 punktu. Pozostaje to w zgodzie z obecnym trendem, w świetle którego bezrobocie najszybciej spada na obszarach, które były tym problemem najbardziej dotknięte.

Warto jednak pamiętać, że stopa bezrobocia odnosi się jedynie do bezrobocia rejestrowanego, które nie odzwierciedla całokształtu aktywności zawodowej i ekonomicznej ludności. W praktyce bowiem część osób zarejestrowanych pracuje w tzw. *szarej strefie*. Jest to zjawisko niekorzystne, ponieważ powoduje szereg skutków nie tylko gospodarczych, ale i społecznych, m.in. zmniejszenie dochodów budżetu państwa, zanikanie uczciwej konkurencji, zahamowanie postępu technologicznego. Osoby pracujące w *szarej strefie* nie są chronione przez uregulowania w zakresie prawa pracy ani też nie wypracowują sobie zabezpieczenia finansowego na przyszłość. Godzą się jednak z tym, ponieważ *szara strefa* to niejednokrotnie jedyne źródło dochodu gospodarstwa domowego². Z drugiej strony natomiast dane dotyczące bezrobocia rejestrowanego nie obejmują osób, które nie pracują, jednak z różnych względów nie zarejestrowały się w urzędzie pracy.

2.4. Zasoby i warunki mieszkaniowe

W latach 2016-2018 liczba budynków mieszkalnych oraz mieszkań w Gminie Pasym wzrosła. W 2018 roku w 1 357 budynkach znajdowało się 1 821 mieszkań, co oznacza wzrost w porównaniu do 2016 roku liczby budynków o 35, tj. o 2,7% oraz liczby mieszkań również o 35, czyli o 2,0%. Większość mieszkań zlokalizowanych jest na obszarach wiejskich – w 2018 roku było ich 958, co stanowiło 52,6% ogółu.

² Praca nierejestrowana w Polsce w 2010 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011, s. 15.

Tabela 6. Wybrane dane dotyczące mieszkań w Gminie Pasym w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Budynki mieszkalne	1322	1337	1357
Mieszkania	1786	1800	1821
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	84,4	84,7	85,4
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	28,0	28,3	29,1
Mieszkania na 1000 mieszkańców	331,3	334,1	341,0
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,02	2,99	2,93
Odsetek mieszkań wyposażonych w:			
- wodociąg	94,0	94,0	94,1
- łazienka	86,2	86,3	86,5
- centralne ogrzewanie	74,8	74,9	75,2

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Istotnym zadaniem dla władz samorządu lokalnego jest zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych dla najuboższej ludności. W 2018 roku w zasobie Gminy Pasym znajdowało się 65 mieszkań komunalnych, w tym 10 lokali socjalnych. W porównaniu do 2016 roku ich liczba zmniejszyła się o 35, natomiast liczba lokali socjalnych wzrosła o 1. W 2018 roku złożono 6 wniosków na mieszkanie komunalne w zasobie gminy, natomiast nikt nie oczekiwał na mieszkanie socjalne.

W 2018 roku na każdy 1 000 mieszkańców gminy przypadało 341 mieszkań, podczas gdy w 2016 roku wskaźnik ten wynosił 331,3. Liczba osób na jedno mieszkanie zmniejszyła się w tym czasie z 3,02 do 2,93. Warto zauważyć, że warunki mieszkaniowe w Gminie Pasym w latach 2016-2018 uległy nieznacznej poprawie. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przez cały ten okres wzrosła z 84,4 m² do 85,4 m², natomiast powierzchnia przypadająca na jednego mieszkańca zwiększyła się o 1,1 m². W analizowanym okresie wzrósł również odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę (o 0,3 punktu procentowego), centralne ogrzewanie (o 0,4 punktu) oraz instalację wodociągową (o 0,1 punktu). Należy tu nadmienić, iż odnotowana poprawa wiąże się przede wszystkim z oddaniem do użytku nowych mieszkań oraz remontami dokonywanymi przez mieszkańców.

2.5. Współpraca z organizacjami pozarządowymi

Zaangażowanie społeczne mieszkańców może przyjmować różnorodne formy – od pomocy sąsiedzkiej i dbałości o czystość najbliższego otoczenia, poprzez działalność w grupach nieformalnych, wolontariat, udział w wyborach i referendach, aż po aktywność w kreowaniu lokalnych polityk publicznych, wyrażającą się np. w inicjowaniu i udziale w konsultacjach społecznych. Pod względem rozwoju lokalnego, kluczowym obszarem aktywności społeczeństwa, również w Gminie Pasym, stało się zaangażowanie w dobrowolną działalność w ramach organizacji pozarządowych, będących przestrzenią nabywania różnych doświadczeń i umiejętności społecznych. W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) oraz ewidencji stowarzyszeń zwykłych prowadzonej przez Starostę Szczyrzeńskiego, na terenie gminy swoją siedzibę w 2019 roku posiadało 14 organizacji, w tym:

- 1) Ludowy Klub Sportowy „Błękitni”,
- 2) Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Pasymskiej "Kalwa" z siedzibą w Pasymiu,
- 3) Ochotnicza Straż Pożarna w Pasymiu,
- 4) Ochotnicza Straż Pożarna w Gromie,
- 5) Ochotnicza Straż Pożarna w Jurgach,

- 6) Stowarzyszenie Pomocy Społecznej „Otwarte Drzwi”,
- 7) Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Ofiarom Wypadków Komunikacyjnych „SOS Pierwsze Pięć Minut”,
- 8) Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Aktywności Mieszkańców Mazurskiej Wsi Grom,
- 9) Stowarzyszenie „MoTylkowo”,
- 10) Pasymskie Bractwo Sportowe,
- 11) Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Pasymiu,
- 12) Stowarzyszenie Strzeleckie Grom,
- 13) Stowarzyszenie Mazur Pasym,
- 14) Stowarzyszenie Zielone Leleszki (stowarzyszenie zwykłe).

Współpraca Gminy Pasym z organizacjami pozarządowymi odbywa się na podstawie rocznych programów. Główny cel *Programu współpracy gminy Pasym z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami na rok 2018*, przyjętego Uchwałą nr XXXV/236/2017 Rady Miejskiej w Pasymiu z dnia 22 grudnia 2017 r. stanowiło *budowanie partnerstwa pomiędzy gminą a organizacjami i innymi podmiotami, służącego rozpoznawaniu i zaspokajaniu potrzeb mieszkańców oraz wzmacnianiu roli aktywności obywatelskiej w rozwiązywaniu problemów lokalnych*. Wśród zadań priorytetowych gminy wskazano zadania w sferach takich jak: działalność charytatywna, działalność na rzecz osób niepełnosprawnych, działalność na rzecz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej, ochrony i promocji zdrowia, przeciwdziałania uzależnieniom, turystyki i krajoznawstwa oraz wspierania rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych. W ramach otwartego konkursu ofert Gmina Pasym corocznie zleca zadania w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej.

2.6. Dostępność usług społecznych

Usługi społeczne stanowią formę świadczeń o charakterze niematerialnym, służących zaspokajaniu potrzeb osób i rodzin, jednak ich jakość i dostępność wpływa na dobrostan całego społeczeństwa. Mają zasadniczo charakter nierynkowy i są finansowane lub współfinansowane przez organy administracji publicznej. Do tej grupy należy zaliczyć w szczególności usługi socjalne, edukacyjne, kulturalne, zdrowotne oraz z zakresu bezpieczeństwa publicznego.

Pomoc społeczna

Instytucjonalny system pomocy społecznej organizowany jest na rzecz osób i rodzin, doświadczających trudnych sytuacji życiowych – szczególnie wtedy, gdy nie są one w stanie pokonać wyzwań i barier wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Jednostką wykonującą zadania gminy wynikające z ustawy o pomocy społecznej jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pasymiu. Realizuje on ustawowe zadania w zakresie pracy z osobami i rodzinami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej, polegające w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń (np. zasiłek celowy, zasiłek okresowy); pracy socjalnej; realizacji usług opiekuńczych; analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; realizacji zadań wynikających

z rozeznaczonych potrzeb społecznych; rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 roku w MGOPS zatrudnionych było 14 osób, w tym czterech pracowników socjalnych i

asystent rodziny. Dodatkowo na umowę zlecenie zatrudnionych było 13 opiekunek domowych.

MGOPS w Pasymiu aktywnie działa na rzecz wsparcia rodzin, wzmocnienia integracji społeczności oraz rozwoju aktywności mieszkańców gminy. Przykładem mogą być dwa projekty, realizowane ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, tj: „Utworzenie Centrum Wspierania Rodziny” (Poddziałanie 11.2.3 *Ułatwienie dostępu do usług społecznych, w tym integracja ze środowiskiem lokalnym – projekty konkursowe*) oraz „Utworzenie Klubu Integracji Społecznej” (Poddziałanie 11.1.1 *Aktywizacja społeczna i zawodowa osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym – projekty konkursowe*). Oba projekty są realizowane od marca 2019 r. do lutego 2022 r.

Celem projektu „Utworzenie Centrum Wspierania Rodziny” jest poprawa funkcjonowania w środowisku rodzinnym i społecznym 35 osób, w tym 20 kobiet i 15 mężczyzn, doświadczających problemów życiowych zamieszkujących obszar rewitalizacji w Pasymiu, dzięki umożliwieniu im dostępu do kompleksowych usług wsparcia. Cel ten jest realizowany poprzez takie działania jak: wsparcie psychologiczne, poradnictwo specjalistyczne, w tym np. prawnicze, logopedyczne, pedagogiczne; wsparcie coachingowe, socjoterapię, wyjazdy integracyjno-edukacyjne, warsztaty kompetencji rodzicielskich, zaradności życiowej i rozwoju osobistego, działalność grupy wsparcia, spotkania otwarte ze specjalistami oraz animację lokalną ukierunkowaną na mieszkańców rewitalizowanej części Pasymia. W wyniku realizacji projektu nastąpi wzmocnienie kompetencji osobistych i społecznych uczestników, niezbędnych do efektywnego funkcjonowania w rodzinie i społeczności lokalnej. Obecnie w projekcie uczestniczy 36 osób z 9 rodzin objętych wsparciem.

Projekt „Utworzenie Klubu Integracji Społecznej” ma na celu zwiększenie potencjału 33 bezrobotnych lub biernych zawodowo zamieszkujących obszar rewitalizacji w Pasymiu, do podjęcia zatrudnienia i aktywności społecznej, dzięki objęciu ich kompleksowym wsparciem w ramach Klubu Integracji Społecznej. W jego ramach realizowane jest m.in. wsparcie psychologiczne i poradnictwo specjalistyczne, warsztaty kompetencji życiowych, działalność grup samopomocowych i terapeutycznych, poradnictwo zawodowe, wizyty studyjne w zakładach pracy, szkolenia zawodowe oraz staże u lokalnych pracodawców. W wyniku podjętych działań uczestnicy projektu nabędą kompetencje, kwalifikacje i doświadczenie zwiększające ich szanse na rynku pracy oraz aktywność społeczną. Obecnie w projekcie uczestniczy 9 osób z pierwszej tury uczestników. Z dniem 16 września 2019 r. KIS uzyskał wpis do rejestru Wojewody Warmińsko-Mazurskiego, a następnie został zgłoszony do uczestnictwa w Regionalnej Platformie Współpracy na Rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Warmińsko-Mazurskim Forum Klubów Integracji Społecznej.

MGOPS w Pasymiu aktywnie działa na rzecz integracji, aktywizacji i wsparcia mieszkańców poprzez różnorodne inicjatywy. Jedną z najbardziej znanych i rozpoznawanych są Dni Rodziny, które, w 2018 w Gromie i 2019 roku w Leleszkach, zostały zorganizowane z inicjatywy MGOPS, przy współpracy z innymi instytucjami, podmiotami gospodarczymi, lokalnymi liderami, organizacjami pozarządowymi i mieszkańcami. Są to wydarzenia obfitujące w atrakcje dla osób w różnym wieku, integrujące mieszkańców całej gminy oraz promujące rodzinę i jej wartości. Bardzo ważna jest również inicjatywa Wigilii dla osób starszych i samotnych z terenu gminy.

Potrzeby mieszkańców gminy w zakresie pomocy społecznej zapewniają m.in.:

- ⇒ Dom Pomocy Społecznej w Szczytnie przeznaczony dla osób przewlekłe psychicznie chorych (171 miejsc), prowadzony przez Powiat Szczycieński i jego filia w Spychowie (25 miejsc);
- ⇒ Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Szczytnie (6 miejsc), prowadzony przez Starostwo Powiatowe w Szczytnie;
- ⇒ Środowiskowy Dom Samopomocy w Szczytnie typu mieszanego (A – dla osób przewlekłe psychicznie chorych; B – dla osób upośledzonych umysłowo; C – dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych), prowadzony przez Powiat Szczycieński, dysponujący 69 miejscami oraz jego filia w Piasutnie z 60 miejscami.

Pomoc i wsparcie mieszkańcom gminy w zakresie uzależnień i przemocy w rodzinie zapewnia przede wszystkim Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Do zadań GKRPA należy m.in. podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego; przeprowadzanie rozmów motywacyjno-interwencyjnych z osobami mającymi problem

z nadużywaniem alkoholu oraz członkami ich rodzin; współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i społecznymi w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi; a także prowadzenie kontroli przestrzegania warunków sprzedaży napojów alkoholowych i opiniowanie wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

Zespół Interdyscyplinarny realizuje zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W jego skład wchodzi osoby z różnych grup zawodowych, reprezentujące instytucje publiczne odpowiedzialne za działania w tym obszarze. Zespół integruje i koordynuje działania różnych podmiotów i specjalistów, w szczególności poprzez diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku nim zagrożonym bądź dotkniętym, rozpowszechnianie informacji o możliwych formach pomocy oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Przy Urzędzie Miasta i Gminy w Pasymiu funkcjonuje Punkt Konsultacyjno-Informacyjny, w ramach którego mieszkańcy mogą skorzystać z poradnictwa prawnego oraz pomocy specjalisty ds. uzależnień, natomiast w MGOPS w Pasymiu mogą nieodpłatnie otrzymać wsparcie psychologiczne.

Jako uzupełnienie lokalnego systemu pomocy i wsparcia w zakresie pomocy społecznej i rynku pracy należy wskazać również:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Szczytnie, które realizuje zadania powiatu wynikające nie tylko z ustawy o pomocy społecznej, ale także m.in. z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jako organizator i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej) oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
- Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Szczytnie, będącą placówką oświatową i jedyną publiczną poradnią w powiecie szczycieńskim, świadcząca bezpłatną specjalistyczną pomoc diagnostyczną, terapeutyczną i profilaktyczną skierowaną do dzieci, młodzieży uczącej się, rodziców, opiekunów i nauczycieli.
- Powiatowy Urząd Pracy w Szczytnie, który realizuje zadania powiatu w obszarze aktywizacji zawodowej, polegające m.in. na udzielaniu pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy, organizowaniu i finansowaniu usług

i instrumentów rynku pracy, przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywaniu analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

Oświata i wychowanie

Zgodnie z art. 7 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji. Zadania oświatowe wynikają ponadto z postanowień ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz z ustawy

z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela. Realizując zadania ustawowe Gmina Pasyń w roku szkolnym 2018/2019 prowadziła 3 szkoły podstawowe i jedno przedszkole. Są to następujące placówki:

- 1) Szkoła Podstawowa w Tylkowie,
- 2) Szkoła Podstawowa w Gromie,
- 3) Szkoła Podstawowa im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Pasymiu,
- 4) Przedszkole w Pasymiu.

W roku szkolnym 2018/2019 w SP w Tylkowie funkcjonowało 8 oddziałów szkolnych i jeden oddział przedszkolny. Uczęszczało do niej 101 dzieci, w tym 11 do oddziału przedszkolnego. W tym samym czasie w SP w Gromie, w 8 oddziałach, uczyło się 89 uczniów, natomiast do dwóch oddziałów przedszkolnych uczęszczało 40 dzieci. W roku szkolnym 2019/2019 w SP w Pasymiu w 14 oddziałach uczyło się 276 uczniów, natomiast w Publicznym Gimnazjum, w dwóch oddziałach, 41 uczniów. Szkoły aktywnie włączają się w realizację różnych przedsięwzięć i projektów, sprzyjających aktywności uczniów i kształtowaniu właściwych postaw. Są to m.in. programy zdrowotne, programy bezpieczeństwa, projekty wspomagające naukę języków obcych czy rozwijające wolontariat uczniowski. Szkoły wspierają również udział uczniów w olimpiadach, turniejach, obchodach świąt i rocznic oraz rozwijaniu ich talentów i zainteresowań.

Kształcenie młodzieży na poziomie ponadpodstawowym oraz w ramach szkolnictwa specjalnego odbywa się głównie w placówkach powiatowych funkcjonujących na terenie Szczytna. Są to: Zespół Szkół Nr 1 im. Stanisława Staszica w Szczytnie, Zespół Szkół Nr 2 im. Jędrzeja Śniadeckiego w Szczytnie, Zespół Szkół Nr 3 im. Jana III Sobieskiego w Szczytnie oraz Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Szczytnie. Należy wskazać również, że w Szczytnie funkcjonuje Wyższa Szkoła Policji.

Kultura i sport

Gmina Pasyń na mocy art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym, prowadzi działania z zakresu krzewienia kultury. Są one realizowane bezpośrednio przez Miejski Ośrodek Kultury w Pasymiu, będący samorządową instytucją kultury. Do głównych zadań MOK należy rozpoznawanie i rozbudzanie zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych; wychowanie przez sztukę; gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie, ochrona i udostępnianie dóbr kultury; tworzenie warunków do funkcjonowania amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania sztuką; tworzenie warunków do rozwoju regionalnego; wspieranie profesjonalnej i amatorskiej działalności artystycznej; upowszechnianie wiedzy o sztuce; organizowanie działalności środowiskowej w zespołach, kołach i klubach zainteresowań, a także prowadzenie galerii artystycznej. W ramach bieżącej działalności MOK w Pasymiu organizuje różnorodne zajęcia dla mieszkańców, w tym zajęcia plastyczne, ruchowe,

teatralne i taneczne. Poza tym organizuje bądź współpracuje przy organizacji różnych imprez, wydarzeń i konkursów.

Samorządową instytucją kultury jest również Miejska Biblioteka Publiczna w Pasymiu wraz z jej filią w Gromie. Podstawowym celem działalności MBP jest rozwijanie i zaspokajanie potrzeb czytelniczych społeczeństwa oraz upowszechnianie wiedzy i kultury. Do najważniejszych jej zadań należy prowadzenie działalności bibliotecznej; gromadzenie i opracowywanie materiałów bibliotecznych oraz dokumentów życia społecznego miasta; udostępnianie zbiorów bibliotecznych na miejscu, wypożyczanie do domu oraz prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych; działalność informacyjno-bibliograficzna, popularyzacja książek i czytelnictwa; a także współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami wychowawczymi, oświatowymi oraz organizacjami. Ponadto Biblioteka organizuje lub współorganizuje różnorodne wystawy, konkursy i warsztaty, spotkania autorskie i inne działania służące popularyzacji czytelnictwa.

Opieka zdrowotna

Zasadniczym elementem opieki zdrowotnej w Polsce są obecnie lekarze pierwszego kontaktu, realizujący podstawową opieką zdrowotną (POZ). Zawiera się w niej leczenie oraz profilaktyka chorób, rehabilitacja, orzekanie o stanie zdrowia, a także zapewnienie pacjentom opieki pielęgniarki środowiskowej oraz położnej. POZ może działać jako niepubliczny zakład opieki zdrowotnej (NZOZ) – firma prywatna; samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej (SPZOZ) – jednostka państwowa lub podległa jednostkom samorządu terytorialnego albo jako indywidualna lub grupowa praktyka lekarska. Ponadto, w krajowym systemie opieki zdrowotnej przewiduje się szereg innych rodzajów świadczeń, np. ambulatoryjną opiekę specjalistyczną, leczenie szpitalne oraz ratownictwo medyczne.

Na terenie gminy funkcjonuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Lekarska „Centrum” Jolanta Józefowicz oraz Elmed Szczytno Sp. z o.o. Obie przychodnie mają siedzibę w Pasymiu. Ze względu na bliskość Szczytna mieszkańcy gminy mają również dostęp do przychodni i poradni specjalistycznych znajdujących się w mieście. Usługi w zakresie hospitalizacji osób potrzebujących całodobowych lub całodziennych świadczeń medycznych, ambulatoryjnej specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz pomocy doraźnej świadczy Zespół Opieki Zdrowotnej w Szczytnie. W szpitalu funkcjonują oddziały: wewnętrzny, położniczo-ginekologiczny, dziecięcy, chirurgiczny z pododdziałami ortopedycznymi oraz oddział intensywnej terapii. Przy szpitalu znajdują się poradnie m.in. kardiologiczna, ginekologiczno-położnicza, chirurgiczna oraz urazowo-ortopedyczna, a także nocna i świąteczna opieka zdrowotna.

Bezpieczeństwo publiczne

Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, a także przed zjawiskami mogącymi zakłócić normalne funkcjonowanie obywateli, godzącymi w ogólnoprzyjęte normy postępowania³. Główną instytucją, której zadaniem jest pilnowanie przestrzegania prawa i ściganie przestępców oraz zapewnienie ochrony i pomocy w sytuacjach kryzysowych zarówno wobec ludzi jak i mienia, jest Komenda Powiatowa Policji w Szczytnie. Teren miasta i gminy obsługuje jeden dzielnicowy. Ochronę przeciwpożarową zapewnia natomiast

3 encyklopedia.pwn.pl/haslo/3876790/bezpieczenstwo-publiczne.html.

Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Szczytnie oraz 3 jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej – w Pasymiu, Gromie i Jurgach.

3. Diagnoza wyzwań lokalnej polityki społecznej

3.1. Skala i powody udzielania pomocy społecznej

W 2018 roku pomoc i wsparcie zostało udzielone łącznie 635 mieszkańcom Gminy Pasym, czyli o 85 osobom (o 11,8%) mniej niż w 2017 roku i o 42 osobom (o 6,2%) mniej niż w 2016 roku. Świadczenie przyznano 537 osobom z 314 rodzin, w których funkcjonowało w tym czasie 847 osób, stanowiących 15,9% osób faktycznie zamieszkujących gminę. W świetle tych danych liczba środowisk korzystających z pomocy społecznej spada. W okresie 2016-2018 liczba osób, którym przyznano świadczenie zmniejszyła się o 52 (o 8,8%), liczba rodzin – o 22 (o 6,6%), natomiast liczba osób w rodzinach – o 139 (o 14,2%). Należy jednak zauważyć, że w omawianej perspektywie czasowej wzrosła liczba osób, korzystających długotrwale z pomocy społecznej – podczas gdy w 2016 roku kształtowała się na poziomie 102, tj. 17,3% wszystkich osób, którym przyznano świadczenie, w 2018 roku tych osób było 267 i stanowiły 49,7% w strukturze świadczeniobiorców.

Tabela 7. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Pasym w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	589	585	537
- w tym długotrwale korzystające	102	100	267
Liczba rodzin	336	333	314
Liczba osób w rodzinach	986	930	847

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MGOPS.

Wśród osób korzystających z pomocy społecznej w Gminie Pasym nieznacznie przeważają kobiety, które w 2018 roku w liczbie 284 stanowiły 52,9% wszystkich świadczeniobiorców. Ponad 45% z nich korzystała ze wsparcia długotrwale, podczas gdy w przypadku mężczyzn odsetek długotrwale korzystających wynosił 54,9%. Blisko połowa świadczeniobiorców była w tym czasie w wieku produkcyjnym (240 osób; 44,7%); osoby do 17 roku życia stanowiły niewiele mniejszy odsetek wśród świadczeniobiorców, wynoszący 43,2%; natomiast mieszkańcy w poprodukcyjnym okresie życia, w liczbie 78, to 14,5% ogółu.

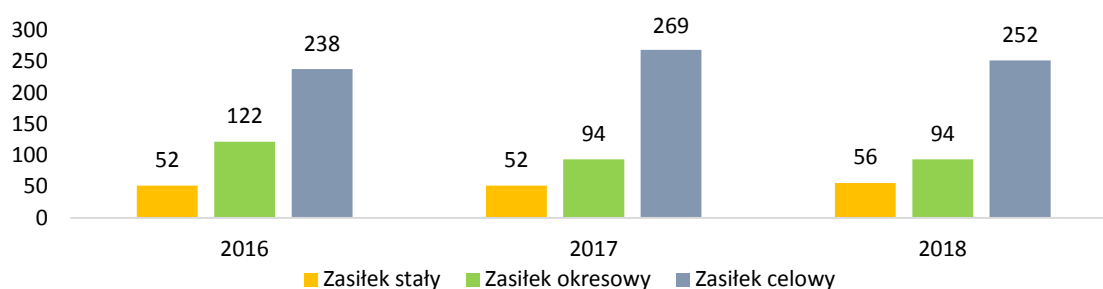
Świadczenia przyznawane z pomocy społecznej mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny. Do pierwszej kategorii zalicza się zasiłki: stały, okresowy i celowy. Świadczenia o charakterze niepieniężnym to m.in. praca socjalna, interwencja kryzysowa, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, ośrodkach wsparcia i rodzinnych domach pomocy; specjalistyczne usługi opiekuńcze; mieszkanie chronione, pobyt i usługi w domu opieki społecznej oraz pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy i odpowiadać celom i możliwościom pomocy społecznej.

Struktura świadczeń przyznawanych przez MGOPS w Pasymiu wskazuje na przewagę liczby osób korzystających ze świadczeń pieniężnych. W 2018 roku świadczenia pieniężne otrzymało 298 osób z 220 rodzin, natomiast świadczenia niepieniężne 254 osoby ze 156 rodzin.

W latach 2016-2018 liczba osób, którym przyznano świadczenie w formie zasiłku zwiększyła się. W świetle danych MGOPS w Pasymiu w 2018 roku najwięcej osób otrzymywało zasiłki celowe – ich liczba wyniosła 252, co oznacza wzrost w porównaniu do 2016 roku o 14 osób (o 5,9%). W przypadku 191 osób był to zasiłek przyznawany w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”.

W drugiej kolejności należy wskazać zasiłki okresowe, z których korzystały w 2018 roku 94 osoby – o 28 osób (o 23,0%) mniej niż w pierwszym roku analizy. Większość zasiłków okresowych pobierana jest z tytułu bezrobocia – w 2018 roku pobierały je 42 osoby, podczas gdy zasiłki z tytułu długotrwałej choroby 17 osób, a z powodu niepełnosprawności 13 osób. Warto tu nadmienić, że w latach 2016-2018 znacznie zmniejszyła się liczba osób, które otrzymywały zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia (o 34, tj. o 44,7%) oraz z tytułu niepełnosprawności (o 13 osób, tj. 50,0%), natomiast liczba osób wspieranych zasiłkiem ze względu na długotrwałą lub ciężką chorobę wzrosła w porównaniu do 2016 roku o 4 osoby (30,8%).

Wykres 5. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Pasyw w latach 2016-2018

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MGOPS.

Zasiłek stały w gminie w 2018 roku otrzymało 56 osób, czyli o 4 osoby więcej niż w 2016 roku. Większość tych osób to osoby samotnie gospodarujące, które w liczbie 47 stanowiły 83,9% osób otrzymujących zasiłek stały, natomiast pozostałe 9 osób funkcjonowało w rodzinie.

Ważny obszar aktywności MGOPS stanowi praca socjalna, czyli interdyscyplinarna działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi⁴. Praca socjalna realizowana jest w oparciu o diagnozę sytuacji klienta, opracowanie planu pomocy i wsparcia w zależności od indywidualnej sytuacji oraz posiadanego potencjału osobistego. Ważne jest systemowe i całościowe podejście do osoby i rodziny w zależności od zdiagnozowanych problemów. Praca socjalna najczęściej polega m.in. na udzielaniu informacji, wskazówek i pomocy przy rozwiązywaniu trudnych spraw życiowych, świadczeniu poradnictwa oraz współpracy z innymi podmiotami pomocy społecznej. W szczególnych przypadkach, z uwagi na złożoność problemów występujących w rodzinach pracownicy socjalni zapewniają osobom wymagającym wsparcia dostęp do kompleksowej pomocy specjalistycznej (psychologiczno-pedagogicznej) oraz współpracują z różnymi podmiotami z terenu gminy, powiatu i kraju.

Praca socjalna może być prowadzona z wykorzystaniem kontraktu socjalnego, będącego umową pomiędzy pracownikiem socjalnym a osobą/rodziną, zawartą w celu określenia sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej oraz w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. W 2018 roku pracownicy socjalni MGOPS realizowali 1 kontrakt, którym objęte były 2 osoby.

4 Art. 6 pkt. 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

W ramach świadczeń niepieniężnych w 2018 roku 219 osób (w tym 218 dzieci) otrzymało posiłek w ramach Programu „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”, 4 osobom udzielono schronienia, a w przypadku 9 osób gmina poniosła odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej. MGOPS w Pasymiu realizuje również Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020 współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym. Wsparciem w jego ramach w 2018 roku zostało objętych 871 osób.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 8. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Pasym w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016		2017		2018	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
ubóstwo	188	506	183	485	169	426
bezrobocie	116	349	96	270	65	185
niepełnosprawność	146	386	138	349	122	305
długotrwała lub ciężka choroba	192	494	191	462	190	418
bezradność w sprawach opiek-wych	67	281	62	251	68	251
alkoholizm	8	13	10	14	9	11
narkomania	0	0	0	0	0	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	87	421	79	388	62	313
w tym: wielodzietność	52	291	52	286	41	228
bezdomność	6	7	7	8	6	7
opuszczenie zakładu karnego	2	2	2	2	1	1
zdarzenia losowe	2	11	4	11	5	11
klęski żywiołowe i ekologiczne	0	0	0	0	0	0
sieroctwo	0	0	0	0	0	0
przemoc w rodzinie	4	16	4	13	3	6
ochrona ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MGOPS.

Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez MGOPS w Pasymiu w 2018 roku należy wskazać następujące:

- długotrwała lub ciężka choroba – 190 rodzin (418 osób w rodzinach);
- ubóstwo – 169 rodzin (426 osób);
- niepełnosprawność – 122 rodziny (305 osób);
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 68 rodzin (251 osób);
- bezrobocie – 65 rodzin (185 osób);
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 62 rodziny (313 osób).

Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w gminie występowały znacznie rzadziej lub wcale. W 2018 roku 9 rodzin (11 osób) korzystało z pomocy z tytułu alkoholizmu,

6 rodzin (7 osób) z powodu bezdomności, 5 rodzin (11 osób) ze względu na zdarzenia losowe, a 3 rodziny (6 osób) w związku z przemocą w rodzinie.

W świetle powyższych informacji, w 2018 roku 7,8% mieszkańców Gminy Pasy zmagają się na co dzień z długotrwałą lub ciężką chorobą członka rodziny; 8,0% doświadczyło ubóstwa; 5,7% funkcjonowało w rodzinach, w których jest osoba niepełnosprawna; 4,7% żyło w rodzinach mających problemy z realizacją funkcji opiekuńczo-wychowawczych; a 3,5% żyło w rodzinach dotkniętych bezrobociem. Problemy te są często bardzo trudne do rozwiązania. Niejednokrotnie współwystępują ze sobą bądź są powiązane związkami przyczynowo-skutkowymi. Mogą też stanowić tzw. *wierzchołek góry lodowej*, pod którym kryją się inne problemy i dysfunkcje, takie jak uzależnienia czy przemoc w rodzinie, o których osoby nimi dotknięte nie chcą lub nie potrafią mówić.

3.2. Problemy zdrowotne i niepełnosprawność

W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) zdrowie jest nie tylko całkowitym brakiem choroby czy niepełnosprawności, ale także stanem pełnego, fizycznego, umysłowego oraz społecznego dobrostanu, tj. dobrego samopoczucia. Stanowi ono jeden z podstawowych czynników, wpływających na jakość życia rodzin i poszczególnych osób. Zachowanie odpowiedniego poziomu zdrowotności społeczeństwa stanowi obecnie poważne wyzwanie, ze względu m.in. na systematycznie *starzenie się społeczeństwa*, zagrożenia środowiskowe, niewłaściwą dietą czy mało aktywny tryb życia itp.

Wśród głównych powodów ubiegania się mieszkańców Gminy Pasy o świadczenia z pomocy społecznej są dwa bezpośrednio związane ze zdrowiem. W 2018 roku długotrwałej lub ciężkiej choroby członka rodziny doświadczyło 190 środowisk, natomiast w 122 rodzinach funkcjonowały osoby z niepełnosprawnością. Powody te znalazły się odpowiednio na pierwszym i trzecim miejscu, pod względem liczby rodzin objętych wsparciem, wśród wszystkich tytułów udzielania świadczeń i są obecnie poważnym czynnikiem mogącym powodować ubóstwo rodzin nimi dotkniętych. Problemy zdrowotne zaburzają bowiem prawidłowe funkcjonowanie osób w wielu aspektach życia, niejednokrotnie przyczyniając się do obniżenia jego jakości i wystąpienia trudnych sytuacji życiowych, takich jak utrata pracy, niemożność podjęcia zatrudnienia, trudności finansowe i zadłużenie, wynikające z wysokich kosztów leczenia przy niskich dochodach lub ich braku, uzależnienia, konflikty w rodzinie, a także inne problemy zdrowotne takie jak np. depresja.

Podobnie może wyglądać w przypadku niepełnosprawności, która w świetle definicji WHO, oznacza „ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu”⁵. W polskim ustawodawstwie, niepełnosprawność została zdefiniowana jako trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy⁶.

Niepełnosprawność może wiązać się z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną, psychofizyczną, komunikowania się oraz funkcjonowania w społeczeństwie. Jej przyczynami mogą być przewlekłe choroby, wady wrodzone, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu. Może zatem wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień. Bardzo

5 Cyt. za <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnosprawnosc;3947453.html>

6 Art. 2 pkt 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

ważne w tym kontekście jest jednak wskazanie, iż niepełnosprawność jako efekt upośledzenia czy uszkodzenia funkcjonowania narządu lub organizmu człowieka to tylko jedna strona problemu. Współczesne, tzw. socjopolityczne ujęcie, wskazuje organizację społeczeństwa – nieadekwatną do potrzeb, oczekiwań i możliwości ludzi niepełnosprawnych – jako powód powstawania różnych ograniczeń w ich aktywności. Innymi słowy, w tym ujęciu niepełnosprawność jest bardziej rezultatem istnienia różnych barier oraz niedostosowania stosunków wewnątrz społeczeństwa niż zdeterminowana biologicznie⁷.

Statystyki pomocy społecznej wskazują na to, że niepełnosprawność jest istotnym powodem udzielania wsparcia mieszkańcom w całym analizowanym okresie. Liczba rodzin objętych wsparciem z tego tytułu w latach 2016-2018 zmniejszyła się o 22, nadal jednak pozostaje na dość wysokim poziomie. Zmniejszyła się też liczba osób otrzymujących zasiłek okresowy z tytułu niepełnosprawności – z 26 do 13 w ciągu 3 lat.

Jak już zostało wcześniej wskazane, w gminie widoczne jest *starzenie się społeczeństwa*. W 2018 roku osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły w nim 17,1%, a ich odsetek w ostatnich latach systematycznie wzrastał i prawdopodobnie w następnych również będzie się zwiększał. Faktyczna sytuacja życiowa osób starszych jest mocno zróżnicowana, niemniej jednak czynniki takie jak podeszły wiek, osłabiona zdrowotność czy obniżona sprawność organizmu, z którymi wiąże się jakiś deficyt zdolności wrodzonych lub nabytych, stanowią przyczynę do marginalizacji i izolacji społecznej. Częściowe lub całkowite ograniczenie zdolności danej osoby do samodzielnej egzystencji (w wymiarze indywidualnym i społecznym) stanowi bowiem poważną barierę w wypełnianiu podstawowych ról w środowisku rodzinnym, miejscu zamieszkania czy pracy.

Wśród rodzin objętych w 2018 roku w gminie pomocą społeczną 15,3% stanowiły rodziny emerytów i rencistów. W 48 takich rodzinach funkcjonowały w tym czasie 72 osoby. Ponad połowa (58,3%) to osoby samotnie gospodarujące (28 rodzin), a na drugim miejscu znalazły się rodziny dwuosobowe (17 rodzin, 34 osoby). Niewielki odsetek stanowiły rodziny z trzema osobami (2 rodziny, 6 osób), a najmniejszy rodziny o liczbie członków równej cztery lub większej (1 rodzina, 4 osoby).

Jednym z podstawowych zadań gminy w zakresie wsparcia osób i rodzin, które doświadczają problemu niepełnosprawności oraz ciężkiej i/lub przewlekłej choroby, są usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. W latach 2016-2018 pomoc w formie usług opiekuńczych otrzymywało odpowiednio 20, 28 i 33 mieszkańców gminy. Były to osoby niedołążne, z niepełnosprawnościami i chorujące, w tym obłożnie.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej. W 2018 roku w DPS-ach przebywało łącznie 9 osób natomiast w latach 2017- 2016 roku było to 8 mieszkańców gminy.

3.3. Niewydolność i dysfunkcje rodzin

W 2018 roku pomocą społeczną w Gminie Pasym objętych było 314 rodzin, w których funkcjonowało 847 osób. Rodziny z dziećmi stanowiły 32,2% ogółu – ze wsparcia korzystało

7 Por. C. Barnes, G. Mercer, *Niepełnosprawność*, tłum. P. Morawski, Warszawa 2008, s. 18-20.

101 takich rodzin, w których było 368 osób, natomiast rodziny niepełne to 14,3% – 45 rodzin ze 122 osobami.

Tabela 9. Typy rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Pasym w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016		2017		2018	
	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób
Rodziny z dziećmi	128	502	116	454	101	368
Rodziny niepełne	39	122	38	106	45	122
Rodziny emerytów i rencistów	41	57	52	85	48	72
Rodziny ogółem	336	986	333	930	314	847

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MGOPS.

Wśród rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną w 2018 roku dominowały rodziny z jednym dzieckiem (41 rodzin, 101 osób), stanowiące 40,6% ogółu, natomiast w drugiej kolejności rodziny z dwojgiem dzieci (36 rodzin, 136 osób). Troje dzieci było w 14 rodzinach (70 osób), natomiast czworo lub więcej w 10 rodzinach (61 osób). Podobnie wygląda struktura rodzin niepełnych, w których dziecko lub dzieci wychowywane są przez jednego rodzica lub opiekuna. Ponad połowę (62,2%) wśród nich w 2018 roku stanowiły rodziny z jednym dzieckiem (28 rodzin, 62 osoby), a w drugiej kolejności (33,3%) rodziny z dwojgiem dzieci (15 rodzin, 50 osób). Dwie rodziny to rodziny z trójką i czwórką dzieci.

Jednym z głównych problemów rodzin w Gminie Pasym jest niewydolność opiekuńczo-wychowawcza. Pojawia się ona w środowiskach wieloproblemowych, doświadczających bezrobocia, ubóstwa materialnego, złych warunków mieszkaniowych i różnych dysfunkcji. Bardzo często jest to wynik niskiego poziomu wykształcenia, bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, niskich aspiracji życiowych, a także niechęci wobec instytucji oferujących pomoc i wsparcie. Z drugiej strony, problemy pojawiają się również w rodzinach posiadających dobre warunki finansowe i mieszkaniowe, przede wszystkim ze względu na zbyt duże aspiracje i oczekiwania rodziców wobec dzieci, a także konsumpcyjny styl życia. Tym, co może łączyć różne przypadki niewydolności opiekuńczo-wychowawczej, jest przede wszystkim niedobór kompetencji rodzicielskich. W 2018 roku z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego z pomocy społecznej korzystało 68 rodzin, w których funkcjonowało 251 osób. Ponadto 62 rodziny otrzymywały wsparcie z tytułu ochrony macierzyństwa, w tym 41 ze względu na wielodzietność.

Poważną dysfunkcją rodziny jest przemoc. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, oznacza ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc w rodzinie może przyjmować różnorodne formy. Są to w szczególności:

- 1) przemoc fizyczna – zwrócona przeciwko fizyczności człowieka, niosąca ryzyko uszkodzenia ciała poprzez takie zachowania jak np.: popychanie, potrząsanie, policzkowanie, kopanie, duszenie, bicie, rzucanie w kogoś przedmiotami, przypalanie, topienie;
- 2) przemoc psychiczna – zmierzająca do poniżenia ofiary, zastraszenia, pozbawienia wiary we własne możliwości; obejmuje wszystkie działania (z wyjątkiem użycia siły fizycznej),

służące obniżeniu poczucia własnej wartości, wywołaniu stanów lękowych i zaburzeń osobowości oraz zahamowania procesu osobistego rozwoju, takie jak np. szantaż emocjonalny, manipulacja, śledzenie, nękanie telefonami, wysyłanie anonimów, nagabywanie;

- 3) przemoc seksualna – polega na zmuszaniu ofiary do jakiegokolwiek formy aktywności seksualnej, a także na zachowaniach sprowadzających ją do roli obiektu seksualnego, poprzez np. niechciane dotykanie, szczygnięcia, klepanie, żarty i gesty upokarzające seksualną naturę drugiej osoby;
- 4) przemoc ekonomiczna – obejmuje działania służące ograniczeniu swobodnego dysponowania pieniędzmi i własnymi dobrami bądź dostępu do dóbr wspólnych; może polegać np. na odbieraniu pieniędzy, kontrolowaniu wydatków, zmuszaniu do proszenia o pieniądze czy uniemożliwianiu podjęcia pracy⁸.

Stosowanie przemocy przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Jej skutkiem mogą być nie tylko bezpośrednie szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, ale także długotrwałe negatywne konsekwencje dla rozwoju dzieci. Specyfika tego zjawiska powoduje, iż jest ono trudne do rozpoznania. Niejednokrotnie trwa bowiem wiele lat, a ofiary trzymają je w tajemnicy ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym czy brak wiary w możliwość zmiany sytuacji. Również traktowanie przemocy jako prywatnej sprawy rodziny powoduje, że wiele jej przypadków nigdy nie wychodzi na jaw.

Główne źródło informacji na temat przemocy w rodzinach w Gminie Pasyń stanowią dane Zespołu Interdyscyplinarnego. W latach 2016-2018 do Zespołu Interdyscyplinarnego wpływało corocznie po kilkanaście Niebieskich Kart. W 2016 i 2017 roku było ich 14, natomiast w 2018 roku – 18. Liczba rodzin objętych procedurą wahała się w tym czasie od 7 w 2017 roku do 19 w 2016 roku. W latach 2016-2018 z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy zakończono łącznie 31 procedur, natomiast 4 zakończono ze względu na rozstrzygnięcie o braku zasadności podejmowanych działań

Tabela 10. Wybrane dane dotyczące przemocy w rodzinie w Gminie Pasyń w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Liczba NK, który wpłynęły w ciągu roku	14	14	18
Liczba rodziny objętych procedurą NK	19	7	18
Liczba rodzin wobec których wszczęto procedurę	14	12	11
Liczba zakończonych procedur NK w przypadku:			
- ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	12	11	8
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowanych działań	2	2	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH ZESPOŁU INTERDISCYPLINARNEGO.

Specyfikę zjawiska przemocy w rodzinie potwierdzają statystyki pomocy społecznej, w świetle których przemoc w rodzinie w latach 2016-2018 stanowiła powód wsparcia corocznie kilku rodzin. Zarówno w 2016, jak i w 2017 roku wsparciem objęto 4 rodziny, borykające się z tym problemem (odpowiednio 16 i 13 osób w rodzinie), natomiast w 2018 roku były to 3 rodziny (6 osób). W rzeczywistości może on dotyczyć większej liczby rodzin, jednak klienci

⁸ J. Mellibruda, *Charakterystyka przemocy w rodzinie*, http://www.niebieskalinia.pl/przewodnik_ustawa/poradnik_eksperci_radza/01._Jerzy_Mellibruda.pdf.

MGOPS niejednokrotnie „chętniej” przyznają się do ubóstwa, bezrobocia, niepełnosprawności czy długotrwałej choroby, z tytułu których mogą otrzymać wsparcie, niż do trudności związanych z przemocą czy uzależnieniami.

Wsparcie rodzin w Gminie Pasym jest realizowane poprzez pracę socjalno-wychowawczą w środowisku zamieszkania rodziny, wykonywaną przez asystenta rodziny. W 2018 roku asystent objął wsparciem 15 rodzin, w których było 40 dzieci, w 2017 roku – 12 rodzin również z 40 dzieci, natomiast w 2016 roku – 12 rodzin z 35 dzieci.

Asystent rodziny realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu roli funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny oraz dążeniu do jej reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkim oraz instytucjami.

Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” obszar działań asystenta rodziny poszerzył się poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu”.

W przypadkach, gdy rodzice nie są w stanie zapewnić swoim dzieciom opieki i wychowania, a tak zdarza się niejednokrotnie w sytuacjach, gdy w rodzinie występuje przemoc bądź uzależnienia, dzieci umieszczane są w systemie pieczy zastępczej. W 2018 roku Gmina Pasym współfinansowała pobyt 4 dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych oraz jednego dziecka przebywającego w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

3.4. Bezrobocie i bierność zawodowa

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonywającą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Poniższa analiza będzie dotyczyła tzw. bezrobocia rejestrowanego, natomiast dane, na których się opiera, nie pozwalają na określenie skali szerszego zjawiska – braku pracy. Warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w urzędzie pracy to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia, natomiast pozostałe nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji a nawet niechęć do podjęcia pracy lub innych oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej, a także ze względu na pracę w *szarej strefie*.

W grudniu 2018 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Szczytnie zarejestrowanych było 131 osób bezrobotnych z obszaru gminy. W ostatnich latach nastąpił istotny spadek ich liczby – w porównaniu do 2016 roku o 90 osób, tj. o 40,7%. W strukturze bezrobotnych w 2018 roku dominowały kobiety, które w liczbie 75 stanowiły 57,3% ogółu. Tendencja ta utrzymywała się w całym analizowanym okresie.

Tabela 11. Bezrobotni w Gminie Pasym według wybranych cech w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Liczba bezrobotnych ogółem, w tym:	221	186	131
- kobiety	120	111	75
- mężczyźni	101	75	56
Liczba bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym:	192	142	109
- do 30 roku życia	80	50	42
- do 25 roku życia	43	31	24
- powyżej 50 roku życia	56	54	36
- długotrwale bezrobotni	99	74	49
- bez kwalifikacji zawodowych	61	36	27
- bez doświadczenia zawodowego	54	43	27
- niepełnosprawni	19	15	6

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH PUP W SZCZYTNIE.

Przyczyn powstawania bezrobocia można upatrywać w różnych źródłach – do podstawowych zalicza się jednak trzy grupy czynników: 1) indywidualne; 2) koniunkturalne oraz 3) instytucjonalne. Pierwsze z wymienionych to czynniki stanowiące pochodną indywidualnych preferencji, a także związane z jego charakterystyką, czyli m.in. brak ofert pracy spełniających określone oczekiwania, chęć znalezienia pracy blisko miejsca zamieszkania, poziom wykształcenia, umiejętności czy sprawność fizyczna. Czynniki koniunkturalne wpływają bezpośrednio na wielkość popytu na pracę, a więc zapotrzebowania na pracowników zgłaszanego przez pracodawców. Można wśród nich wymienić np. kryzys gospodarczy czy wprowadzenie nowych technologii. Czynniki instytucjonalne to natomiast system pomocy osobom bezrobotnym, mechanizm płacy minimalnej, system podatkowy czy działalność związków zawodowych⁹.

W świetle danych PUP w Szczycinie w grudniu 2018 roku aż 83,2% zarejestrowanych bezrobotnych znajdowało się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W tym czasie prawie jedna trzecia zarejestrowanych osób (32,1%) to osoby do 30 roku życia, a 27,5% stanowili bezrobotni powyżej 50 lat. Istotnym problemem na lokalnym rynku pracy jest długotrwale bezrobocie, oznaczające pozostawanie w rejestrze bezrobotnych przez daną osobę łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w ciągu ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu

i przygotowania zawodowego dorosłych. Liczba tych osób w latach 2016-2018 zmniejszyła się o połowę, jednak odsetek spadł w mniejszym stopniu – z 44,8% do 37,4%. Osoby długotrwale bezrobotne najtrudniej zaktywizować – z uwagi na przedłużający się czas pozostawania bez zatrudnienia, niechęć do pracy lub pracę w tzw. *szarej strefie* bądź bariery indywidualne, które trudno jest przełamać pomimo wysiłków służb społecznych. Aktualna sytuacja na rynku pracy wskazuje na duże możliwości aktywizacji osób, które są gotowe do podjęcia zatrudnienia i chcą pracować. Pozostałe wymagają wsparcia w zakresie wzmocnienia ich kompetencji osobistych, budowania zaradności życiowej, aktywnej postawy oraz przełamania barier.

3.5. Zagrożenie uzależnieniami

W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, uzależnienie rozumiane jest jako stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji

⁹ *Bezrobocie – między diagnozą a działaniem*, red. naukowa dr J. Staręga-Piasek, Warszawa 2013, s. 15-16.

w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy jednak rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonywania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z internetu czy robienie zakupów¹⁰.

W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Na podstawie dostępnych danych nie jest możliwe określenie skali uzależnień. Przyczyny są różne – osoby uzależnione i ich rodziny mogą nie zdawać sobie sprawy z problemu, mogą również chcieć go ukrywać albo próbować zwalczyć we własnym gronie. Z tego względu analiza problemu wymaga korzystania z fragmentarycznych danych pochodzących z różnych źródeł, a także uzupełniania ich danymi z badań społecznych.

W świetle statystyk MGOPS w Pasymiu, w 2018 roku alkoholizm stanowił siódmy w kolejności powód otrzymywania przez mieszkańców pomocy społecznej. Z tego tytułu wsparcie otrzymało 9 rodzin, w których funkcjonowało 11 osób. W porównaniu do 2016 roku liczba rodzin wzrosła o 1, natomiast w odniesieniu do 2016 roku – zmniejszyła się o 1 rodzinę. Narkomania nie występowała w ogóle w statystykach pomocy społecznej.

Dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pasymiu również wskazują na niewielką skalę problemów mieszkańców gminy z nadużywaniem alkoholu. W 2018 roku GKRPA nie podjęła wobec żadnej osoby czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia od alkoholu, ani nie występowała do sądu o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego. W latach 2016-2017 czynności te podjęto odpowiednio wobec 13 i 2 osób.

W analizowanym okresie wzrosła nieznacznie liczba osób uzależnionych od alkoholu, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy (o 3), przy jednoczesnym spadku liczby członków rodzin

z problemem alkoholowym, z którymi przeprowadzono rozmowy (o 7).

Tabela 12. Wybrane dane dotyczące działalności Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pasymiu w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Liczba osób uzależnionych od alkoholu, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy	5	7	8
Liczba członków rodzin osób z problemem alkoholowym, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy	11	10	4
Liczba osób, w stosunku do których GKRPA podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia od alkoholu	5	8	0
Liczba osób, wobec których GKRPA wystąpiła do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego	1	1	0
Liczba rodzin, którym udzielono pomocy w ramach grup roboczych, w skład których wchodził członek GKRPA	4	9	9

ŹRÓDŁO: PARPA-G1.

¹⁰Zob. *Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i niechemicznych*, red. M. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.gov.pl/portals?id=112184>.

W świetle danych Komendy Powiatowej Policji w Szczytnie alkohol może być jednym z czynników towarzyszących przemocy w rodzinie bądź ją powodujących. W 2018 roku podczas czterech z 22 interwencji domowych stwierdzono przemoc w rodzinie, przy czym w dwóch przypadkach sprawcy byli pod wpływem alkoholu. W 2017 roku Policja przeprowadziła 18 interwencji, spośród których w 10 stwierdzono przemoc w rodzinie, natomiast w 8 przypadkach sprawcy byli pod wpływem alkoholu.

Tabela 13. Wybrane dane dotyczące interwencji domowych w Gminie Pasyw w latach 2017-2018

Wyszczególnienie	2017	2018
Interwencje domowe policji	18	22
Interwencje, w trakcie których stwierdzono przemoc w rodzinie	10	4
Sprawcy przemocy pod wpływem alkoholu	8	2

ŹRÓDŁO: DANE KOMENDY POWIATOWEJ POLICJI W SZCZYTNIIE.

Uzupełnienie mogą stanowić dane z Przychodni Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Szczytnie. W ich świetle w 2016 roku do Przychodni zgłosiło się sześć osób uzależnionych, w 2017 roku – siedem osób, natomiast w 2018 roku cztery osoby uzależnione z terenu gminy. W każdym z analizowanych lat zgłaszała się również jedna osoba współuzależniona.

3.6. Bezpieczeństwo publiczne

W powiecie szczywieńskim w 2018 roku odnotowano 1 208 przestępstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych¹¹. Oznacza to nieznaczny wzrost ich liczby w porównaniu do 2017 roku (o 8; tj. o 0,7%) oraz spadek w odniesieniu do 2017 roku (o 103; tj. o 7,9%). Największa ich część to przestępstwa o charakterze kryminalnym – w 2018 roku stanowiły one 66,5% wszystkich stwierdzonych przestępstw, podczas gdy przestępstwa drogowe 26,3%; a przestępstwa o charakterze gospodarczym 11,0%.

Tabela 14. Wybrane dane dotyczące bezpieczeństwa publicznego w powiecie szczywieńskim w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, w tym:	1311	1200	1208
- o charakterze kryminalnym	866	784	803
- o charakterze gospodarczym	114	151	133
- drogowe	270	198	211
- przeciwko życiu i zdrowiu	55	48	36
- przeciwko mieniu	620	638	539
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - ogółem	62,8%	62,5%	68,2%
Przestępstwa stwierdzone przez Policję ogółem na 1000 mieszkańców	18,61	17,06	17,26

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

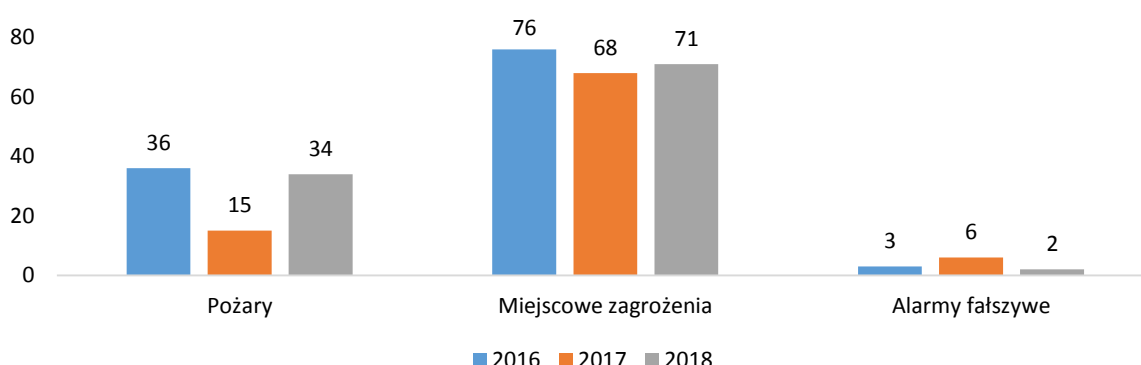
W świetle danych BDL GUS wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję w okresie 2016-2018 wzrósł z 62,8% do 68,2%, natomiast liczba przestępstw w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców powiatu zmniejszyła się – z 18,61 w 2016 roku do 17,26 w 2018 roku.

11 Ze względu na brak w BDL GUS danych w podziale na gminy posłużono się danymi dla powiatu szczywieńskiego.

Przestępstwa popełnione na terenie Gminy Pasy stanowią niewielki odsetek w skali całego powiatu. W 2018 roku odnotowano tu 63 przestępstwa, co oznacza spadek w porównaniu do 2017 roku o 32, tj. o 33,7% oraz w porównaniu do 2016 roku o 38 czyli o 37,6%. W 2018 roku Policja interweniowała tu 685 razy i, co warto zaznaczyć, liczba ta utrzymuje się na zbliżonym poziomie w całym okresie analizy. W 2017 roku liczba interwencji wynosiła 594, natomiast w 2016 roku było ich 686.

Istotne znaczenie dla bezpieczeństwa publicznego w gminie ma również stan ochrony przeciwpożarowej. W 2018 roku na terenie Gminy Pasy odnotowano 107 zdarzeń, w tym 71 miejscowych zagrożeń, 34 pożary i 2 fałszywe alarmy. Liczba zdarzeń w porównaniu do 2016 roku zmniejszyła się o 8, czyli o 7,0%.

Wykres 6. Wybrane dane dotyczące działań ratowniczo-gaśniczych na terenie Gminy Pasy w latach 2016-2018

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH KOMENDY POWIATOWEJ PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ W SZCZYTNIE.

W Gminie Pasy liczba zdarzeń w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2018 roku wyniosła 20,47; co oznacza, że zmniejszyła się o 1,25 w porównaniu do 2016 roku, jednak wzrosła o 3,6 w odniesieniu do 2017 roku. Warto nadmienić, że wskaźnik ten był w 2018 roku najwyższy w porównaniu z innymi gminami powiatu szczycieńskiego.

3.7. Wyzwania lokalnej polityki społecznej – wnioski i prognoza zmian

Współczesne społeczeństwo jest bardzo niejednorodną strukturą, tworzoną przez ludzi o różnym statusie rodzinnym, społecznym i zawodowym, o zróżnicowanej świadomości i sposobach myślenia oraz postępowania. Z jednej strony może korzystać z szeregu udogodnień technologicznych, jest bardziej mobilne i dynamiczne niż kilkadziesiąt lat temu, natomiast

z drugiej – zawiera w sobie wiele problemów i dysfunkcji, które mogą ujemnie wpływać na jego rozwój. W świetle przeprowadzonej diagnozy, najważniejsze wyzwania w zakresie lokalnej polityki społecznej w Gminie Pasy w najbliższych latach będą stanowić:

1) Zmniejszanie się liczby ludności gminy i starzenie się społeczeństwa

Tendencja spadku liczby mieszkańców gminy jest istotnym wyzwaniem z punktu widzenia jej społecznego rozwoju. Wpływ na dość systematyczne zmniejszanie się liczby ludności gminy mają przede wszystkim migracje, a także kształtowanie się przyrostu naturalnego na poziomie bliskim zeru. Należy nadmienić, że procesy depopulacyjne i starzenia się społeczeństwa odpowiadają tendencjom krajowym, europejskim, a nawet światowym, w tym m.in. rosnącej mobilności oraz coraz wyższej jakości życia. Niemniej jednak na poziomie

gminy silnie mogą wpływać na różne aspekty jej funkcjonowania, w tym m.in. na stan gospodarki, możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców, środowisko naturalne, a także na wysokość i strukturę budżetu. Wśród szczególnie dotkliwych procesów należy wskazać emigrację osób młodych, w wieku produkcyjnym i o wysokich dochodach, co w dłuższej perspektywie może powodować nie tylko pogłębianie się procesu *starzenia się* mieszkańców, ale również wpłynąć na kondycję finansową jednostki samorządu. Z jednej strony bowiem zmniejszą się wpływy do budżetu, natomiast z drugiej – rosnąć będą potrzeby, szczególnie w zakresie pomocy społecznej.

2) Zdrowie społeczeństwa

Obszar zdrowia będzie w najbliższych latach jednym z priorytetowych obszarów lokalnej polityki społecznej. W związku ze starzeniem się społeczeństwa, a także trybem życia nie sprzyjającym zdrowiu poprzez m.in. brak lub małą aktywność fizyczną, niewłaściwe odżywianie czy niewystarczającą dbałość o higienę, może zwiększać się liczba osób, które będą wymagały wsparcia z tytułu niepełnosprawności czy przewlekłych chorób. Należy wobec tego zadbać z jednej strony o systematyczne zwiększanie dostępu do ochrony zdrowia, a także rozwijanie usług opiekuńczych i instytucjonalnych form wsparcia, a z drugiej o efektywne oddziaływanie na poziomie świadomości społeczeństwa i profilaktyki zdrowotnej. Działania w zakresie promocji zdrowia powinny wyposażać ludzi w kompetencje umożliwiające im zwiększanie kontroli nad własnym zdrowiem, podejmowanie decyzji sprzyjających zdrowiu, kształtowanie potrzeb i kompetencji do rozwiązywania problemów zdrowotnych, a także zwiększanie potencjału zdrowia. Istotne jest podejmowanie ich już w odniesieniu do dzieci przedszkolnych, tak aby od najmłodszych lat wspomóc je w kształtowaniu właściwych nawyków.

3) Główne problemy i dysfunkcje społeczne

W świetle statystyk pomocy społecznej, do dominujących problemów na terenie gminy należy zaliczyć ubóstwo, długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, bezrobocie oraz potrzebę ochrony macierzyństwa. Przewyciężanie tych problemów jest bardzo trudne, ponieważ najczęściej mają utrwalony charakter. Znacząca liczba rodzin dotkniętych chorobą i niepełnosprawnością będzie prawdopodobnie stale korzystać z tego tytułu z pomocy społecznej, jednak może też stanowić przyczynek do zaplanowania działań w zakresie promocji zdrowia. Warto tu nadmienić, że problemy identyfikowane na podstawie głównych powodów przyznawania świadczeń pomocy społecznej niejednokrotnie stanowią *wierzchołek góry lodowej*, pod którym kryją się inne, takie jak przemoc w rodzinie czy uzależnienia. Określenie ich skali jest bardzo trudne, ponieważ mogą mieć nieświadomiony charakter bądź nie zostać ujawnione przez osoby nimi dotknięte ze względu chociażby na wstyd czy groźbę ostracyzmu społecznego.

4) Funkcjonowanie rodzin z dziećmi

Współczesne rodziny borykają się z wieloma trudnościami, z którymi często nie są w stanie sobie poradzić. Mogą to być z jednej strony problemy finansowe i materialne, związane z niezaradnością czy bezrobociem, a z drugiej problemy w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i związane z nimi niedobory kompetencji rodzicielskich, trudności w porozumiewaniu się z dziećmi itp. Rodzin może dotyczyć również przemoc, uzależnienia,

trudności wychowawcze i problemy dzieci w nauce; wpływ na jej funkcjonowanie może wyrzucić choroba członka rodziny czy niepełnosprawność. W kontekście rodzin istotne są zarówno działania wspierające je w sytuacjach trudnych, jak również wyposażające je w kompetencje i dające możliwości pozwalające tych sytuacji uniknąć lub zminimalizować ryzyko ich wystąpienia. Z tego względu ważne jest m.in. rozwijanie oferty poradnictwa specjalistycznego, praca socjalna i działania asystenta rodziny, socjoterapia, edukacja społeczna, kształtowanie oferty atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i rodzin oraz kreowanie postaw ukierunkowanych na aktywność społeczną poprzez m.in. animację lokalną.

5) Zaradność życiowa, aktywność społeczna i zawodowa mieszkańców

W opinii przedstawicieli lokalnych służb społecznych społeczeństwo gminy boryka się z wieloma trudnościami i zagrożeniami, które nie wynikają wprost z analizy danych zastanych, natomiast wskazuje na nie obserwacja i codzienna praca z mieszkańcami. Chodzi tu m.in.

o rozluźnienie więzi w rodzinach, wyuczoną bezradność, zbyt niskie uczestnictwo mieszkańców w życiu społecznym i kulturalnym, niedostateczną motywację do działania, uzależnienia od substancji psychoaktywnych, internetu i telefonów komórkowych, niezaradność, nieradzenie sobie z problemami, brak ambicji.

Dla prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa istotne jest kreowanie, już od najmłodszych lat, postaw ukierunkowanych na aktywność. Chodzi tu przede wszystkim o samodzielne zabezpieczenie potrzeb swoich i własnej rodziny, różne formy zaangażowania mieszkańców

w życie lokalnej wspólnoty, rozwój osobisty i zawodowy, dbanie o aktywność fizyczną itd. Aktywność społeczna powinna przejawiać się m.in. w dbaniu o dobro wspólne, pomocy sąsiedzkiej, włączaniu się w proces kreowania polityk publicznych oraz działalności w organizacjach pozarządowych. Aktywność zawodowa natomiast wiąże się z dążeniem do zabezpieczenia potrzeb własnych i swojej rodziny poprzez legalną pracę, dokończaniem się, nabywaniem nowych kwalifikacji i realizacją ścieżki rozwoju zawodowego w harmonii z życiem rodzinnym i innymi formami aktywności.

6) Dostępność usług społecznych

W obszarze lokalnej polityki społecznej Gmina Pasym realizuje swoje zadania przede wszystkim poprzez ośrodek pomocy społecznej i utworzone w jego ramach Centrum Wspierania Rodziny oraz Klub Integracji Społecznej, placówki oświatowe i instytucje kultury oraz poprzez współpracę z jednostkami powiatowymi, sołectwami i organizacjami pozarządowymi. Istotnym zasobem gminy są specjaliści zatrudnieni w jej jednostkach, mający wieloletnie doświadczenie w pracy z mieszkańcami i na rzecz mieszkańców. Warto byłoby podjąć dążenia do tego, aby gmina mogła w większym stopniu samodzielnie zabezpieczać potrzeby mieszkańców, w szczególności w obliczu postępującego starzenia się społeczeństwa i zmian w jego strukturze, a także dominujących problemów społecznych.

W kwestii usług społecznych istotne jest to, aby ich rodzaj i zakres stanowił odpowiedź na istniejące oraz prognozowane potrzeby, sprzyjając tym samym rozwojowi społecznemu. Ważna jest również współpraca międzyinstytucjonalna, która umożliwi podejmowanie wielopłaszczyznowych działań w zakresie nie tylko diagnozowania i rozwiązywania problemów społecznych, ale przede wszystkim kreowania dobrej jakości życia mieszkańców gminy.

Prognoza zmian społecznych w Gminie Pasym, przy założeniu, że nie zostałyby podjęte odpowiednie działania profilaktyczne i zaradcze, wskazuje na stały odpływ ludności, *starzenie się* społeczeństwa, a co za tym idzie istotne zmiany w strukturze społecznej. Natomiast brak oddziaływania na świadomość społeczną będzie powodował utrwalanie istniejących problemów społecznych oraz pogłębianie się dysfunkcji w środowiskach szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne. Efektywne rozwiązywanie problemów społecznych będzie wymagać podejmowania działań: 1) zapobiegawczych, służących wczesnemu wykrywaniu *objawów* dysfunkcji; edukacji i informowaniu społeczeństwa w zakresie m.in. zagrożeń społecznych i możliwości ich zapobiegania i likwidowania; 2) prewencyjnych i terapeutycznych, a także 3) pobudzających aktywność społeczną i zawodową mieszkańców. Działania te powinny iść w parze ze zrównoważonym rozwojem Gminy Pasym, uwzględniającym, obok kierunków gospodarczych nastawionych na wzrost liczby miejsc pracy i atrakcyjność inwestycyjną gminy, również kierunki wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego – aktywnego i świadomego.

4. Główne założenia realizacyjne Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pasym na lata 2020-2027 odwołuje się do współczesnych zasad i trendów w europejskiej polityce społecznej, będących odpowiedzią na zmiany cywilizacyjne i kulturowe zachodzące w świecie. Promuje się w nich odejście od państwa opiekuńczego, gwarantującego obywatelom bezpieczeństwo socjalne i dostęp do pracy, w kierunku państwa pomocniczego i zdecentralizowanego, stymulującego rozwój przedsiębiorczości społecznej i aktywności obywatelskiej¹².

Jednym z najważniejszych obecnie wyzwań dla lokalnej polityki społecznej jest wykluczenie społeczne. W świetle definicji zaproponowanej w *Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski* z 2004 roku dotyka ono osoby:

- nie wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im normalną pozycję społeczną, zdobycie odpowiedniego poziomu kwalifikacji, wejście na rynek pracy lub założenie rodziny;
- nie posiadające dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie;
- posiadające cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych (np. ze względu na zaistnienie niepełnosprawności, długotrwałej choroby czy uzależnienia);
- będące przedmiotem niszczącego działania innych osób lub podmiotów (polegającego na stosowaniu przemocy, szantażu, dyskryminacji itp.);
- żyjące w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne).

Do najważniejszych wymiarów wykluczenia należą:

- z *rynku pracy*: długoterminowe bezrobocie bez szans na nową pracę;

12 A. Karwacki, M. Rymśa, *Meandry upowszechniania koncepcji aktywnej polityki społecznej w Polsce*, w: *Polityka aktywizacji w Polsce. Usługi reintegracji w sektorze gospodarki społecznej*, red. M. Grewiński, M. Rymśa, Warszawa 2011, s. 30.

- *ekonomiczne*: ubóstwo pojmowane w relacji do społecznej i kulturowej wartości standardów życia;
- *kulturowe*: dominujące wzory wartości i zachowań mają efekt wyłączający wobec tych, którzy są przywiązani do innych wzorów i którzy je praktykują;
- *przez izolację*: kontakty i stosunki społeczne oraz tożsamość grupowa są realizowane wyłącznie w obrębie osób zmarginalizowanych;
- *przestrzenne*: stanowiące specyficzne obszary miasta bądź regionu zajęte przez wykluczonych;
- *instytucjonalne*: odwrót od inkluzyjnych warunków dostępu do instytucji opiekuńczych i bezpośrednie wykluczanie z dostępu do korzystania z usług publicznych¹³.

Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i kumulatywnym, ponieważ jego przejawy występują zwykle w tych samych gospodarstwach domowych. W odpowiedzi na nie, lokalna polityka społeczna powinna uwzględniać w szczególności następujące rozwiązania:

- 1) orientację na usługi aktywizujące prowadzące do usamodzielnienia beneficjentów kosztem świadczeń ostonowych;
- 2) integrację publicznych służb społecznych oraz służb zatrudnienia i tworzenie z nich korpusu tzw. *activation services*;
- 3) indywidualizację usług aktywizujących, oznaczającą ich dopasowanie do możliwości i ograniczeń poszczególnych grup marginalizowanych i konkretnych jednostek;
- 4) upowszechnianie tzw. trzeciej (środowiskowej) metody pracy socjalnej, czyli aktywizowanie nie tylko jednostek, ale całych społeczności lokalnych i środowisk;
- 5) wzrost znaczenia organizacji pozarządowych w świadczeniu tychże usług (jako podmiotów osadzonych bliżej obywateli), jednak nie samodzielnie, a we współpracy z administracją publiczną i przy wykorzystaniu środków publicznych;
- 6) powrót do idei łączenia prawa do wsparcia socjalnego z obowiązkiem pracy¹⁴.

Aktywna integracja osób i rodzin wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem wymaga połączenia profesjonalnych metod i instrumentów oddziaływania na różnych poziomach. Podstawę i zarazem najszerszy obszar aktywności podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii powinny stanowić programy profilaktyczne oraz instrumenty, służące aktywizacji mieszkańców. Mają one na celu wyprzedzanie stanów zagrożenia zdrowotnego, bytowego, a także przypadków niedostosowania społecznego. Działania profilaktyczne, skupiające się na edukacji społecznej, poradnictwie i samopomocy, powinny być adresowane nie tylko do osób zagrożonych ubóstwem i dysfunkcjami, ale przede wszystkim do ogółu mieszkańców Gminy.

Drugi obszar realizacji zadań polityki społecznej stanowią działania interwencyjne i terapeutyczne, adresowane do osób i grup doświadczających trudności życiowych oraz obejmujące reakcje na bezpośrednie sytuacje zagrożenia. W tym obszarze mieszczą się m.in. instrumenty służące zabezpieczeniu podstawowych potrzeb osób niepełnosprawnych, chorujących bądź starszych w ich środowisku zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia. Usługi interwencyjne to także wsparcie osób i rodzin, które ze względu na uzależnienia,

13 J. Młyński, Wykluczenie społeczne niepokojącym zjawiskiem nowoczesności, „Horyzonty Wychowania” 2012, nr 11, s. 152.

14 A. Karwacki, M. Rymsza, dz. cyt., s. 31-32.

przemoc domową, zdarzenia losowe lub klęski żywiołowe znajdują się w sytuacjach kryzysowych.

Obszarem, który powinien stanowić najmniejszy *wycinek* działań w ramach lokalnej polityki społecznej, są sankcje, będące odpowiedzią instytucji państwowych na działania jednostek niezgodne z normami prawa. Kary za złamanie prawa mają istotne znaczenie dla zachowania ładu i porządku wewnętrznego, jednak nie mogą dominować jako sposób oddziaływania na społeczeństwo.

Szczególnie istotne w realizacji zadań z obszaru pomocy społecznej jest indywidualne podejście do każdej osoby, uwzględniające jej sytuację życiową, rodzinną, społeczną i zawodową, a także potrzeby i oczekiwania. Należy dążyć do tego, by wsparcie kierowane było do wszystkich osób, które go potrzebują i w takim zakresie, w jakim umożliwi im ono przezwycięzenie trudności.

Realizacji celów Strategii mają przyświecać zasady horyzontalne, wyznaczające akceptowany sposób myślenia, wartościujące metody działania służące osiągnięciu jej założeń oraz określające ramy, w których realizowana jest gminna polityka społeczna. Mają one charakter przekrojowy, co oznacza, że powinny być obecne na wszystkich poziomach wdrażania strategii: decyzyjnym, realizacyjnym, ewaluacji, nadzoru i kontroli. Wśród głównych zasad horyzontalnych należy wskazać zrównoważony rozwój, równość szans oraz dobre rządzenie.

Zasada zrównoważonego rozwoju zakłada, że prawo do zaspokojenia potrzeb i aspiracji rozwojowych żyjących współcześnie pokoleń powinno być realizowane bez ograniczania tego prawa dla kolejnych generacji. Oznacza to, że rozwój cywilizacyjny i gospodarczy nie powinien odbywać się kosztem nieodnawialnych zasobów oraz niszczenia środowiska, a proces postępujących zmian powinien zapewniać równowagę pomiędzy zaspokajaniem podstawowych potrzeb ludzkich a racjonalnym korzystaniem z zasobów naturalnych. Zrównoważony rozwój wymaga traktowania zasobów naturalnych jak ograniczonych zasobów gospodarczych oraz wykorzystywania kapitału przyrodniczego w sposób pozwalający na zachowanie funkcji ekosystemów w perspektywie długookresowej.

Należy podkreślić, iż podejście Unii Europejskiej w kwestii ochrony środowiska ewoluowało w kierunku koncepcji „gospodarki o obiegu zamkniętym” (z ang. *Circular economy*). Jest to nowe rozwiązanie, ogłoszone przez Komisję Europejską w grudniu 2015 roku, mające w pełni realizować postulaty zrównoważonego rozwoju. Zakłada bowiem zasadniczą zmianę w funkcjonowaniu gospodarek krajów członkowskich oraz społeczności lokalnych. Koncepcja ta stanowi przeciwieństwo dominującej obecnie gospodarki liniowej, bazującej na ciągłym wzroście PKB oraz na powiększającym się zużyciu surowców oraz ilości odpadów. Nowy, „regeneracyjny” system gospodarczy minimalizuje zużycie surowców i wielkość odpadów oraz emisję i utratę energii poprzez tworzenie zamkniętej pętli procesów, w których odpady z jednych procesów są wykorzystywane jako surowce dla innych. Gospodarka o obiegu zamkniętym będzie miała ogromne znaczenie nie tylko dla dużych firm w sektorze przemysłu, budownictwa czy transportu, ale też dla sektora usług oraz dla wspólnot lokalnych.

Zasada równości szans oznacza prawo wszystkich mieszkańców sprawiedliwego dostępu do różnych życiowych możliwości, np. edukacji, kultury, rynku pracy. Z równością szans związany jest zakaz dyskryminacji (np. ze względu na płeć, wiek, wyznanie religijne czy narodowość) gwarantowany prawami człowieka. Równość szans idzie dalej, bowiem w obszarze planowania, realizacji i ewaluacji polityk publicznych zakłada włączenie perspektywy *równościowej*, czyli dokonywanie oceny wpływu tych polityk na warunki życia

różnych grup społecznych, w szczególności kobiet i mężczyzn, osób niepełnosprawnych oraz innych grup marginalizowanych np. ze względu na wiek, wykształcenie czy miejsce zamieszkania. Zasada równości szans nakłada obowiązek tworzenia przez władze publiczne, w tym samorządy lokalne, warunków do równego uczestnictwa w życiu publicznym przez wszystkich mieszkańców.

Dobre rządzenie w różnych ujęciach i definicjach tej zasady odnosi się do dwóch zasadniczych kwestii: z jednej strony do funkcjonowania władz politycznych i administracji, a z drugiej – do włączania w procesy decyzyjne mieszkańców, organizacji pozarządowych, grup społecznych oraz grup interesów. Urzeczywistnianie tej zasady powinno oznaczać m.in. zapewnienie transparentności działań instytucji rządowych, otwartość administracji na dialog z organizacjami społecznymi oraz nacisk na efektywność realizowanych polityk publicznych, zwłaszcza pod kątem ich celów.

5. Cele i kierunki działań

Sformułowane niżej cele i kierunki działań przewidziane do realizacji w ramach *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pasym na lata 2020-2027* stanowią odpowiedź na zdiagnozowane bariery i wyzwania lokalnej polityki społecznej, zarówno istniejące obecnie, jak i prognozowane w najbliższych latach, w szczególności w zakresie sytuacji demograficznej oraz socjalnej. Część programowa dokumentu nawiązuje ponadto do aktualnych strategii i programów w zakresie przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, a także koncepcji i postulatów stanowiących wyniki badań naukowych oraz tzw. *dobrych praktyk* upowszechnianych przez podmioty polityki społecznej.

Cel główny Strategii brzmi:

Zwiększenie potencjału osób i rodzin zamieszkujących Gminę Pasym oraz dostępności usług społecznych w gminie, służące poprawie jakości życia jej mieszkańców

Cel ten wymaga podejścia zintegrowanego, które łączy kompetencje oraz zadania samorządu gminy, jego jednostek organizacyjnych i innych instytucji publicznych, a także firm i podmiotów pozarządowych działających zwłaszcza w sferze pomocy społecznej, rynku pracy, zdrowia, mieszkalnictwa, kultury, edukacji, sportu oraz rekreacji. Programy i projekty realizowane w ramach Strategii powinny kreować lokalne warunki sprzyjające oddolnej aktywności i integracji, w sposób uwzględniający potrzeby i oczekiwania poszczególnych grup, wymogi ochrony środowiska oraz istniejące możliwości prawne, organizacyjne i finansowe.

Cel główny Strategii zostanie osiągnięty dzięki realizacji celów strategicznych i szczegółowych przypisanych do określonych priorytetów. Są to następujące:

- Priorytet 1. Aktywność i zaradność życiowa mieszkańców
- Priorytet 2. Funkcjonowanie rodzin, rozwój dzieci i młodzieży
- Priorytet 3. Włączenie społeczne osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących
- Priorytet 4. Rozwój świadomej i aktywnej społeczności lokalnej

Wskazane, w ramach poszczególnych priorytetów, działania wyznaczają kluczowe, niezbędne kierunki zaangażowania władz samorządu, jednostek organizacyjnych gminy oraz partnerów lokalnych. Nie stanowią one jednak katalogu zamkniętego, co oznacza, że na uwagę zasługuje każdy projekt, program czy inicjatywa, które będą wpisywać się w realizację celów Strategii.

Priorytet 1. Aktywność i zaradność życiowa mieszkańców

Zaradność definiowana jest jako umiejętność radzenia sobie w różnych sytuacjach, a wśród jej synonimów wskazuje się spryt, operatywność, pomysłowość, samodzielność, zapobiegliwość. Stanowi kompetencję budowaną poprzez m.in. zdobyte doświadczenia i wiedzę, postawę, przekonania, poczucie własnej wartości oraz optymizm i na takich podstawach sprzyja skutecznej realizacji celów oraz optymalnemu funkcjonowaniu osób. Zaradność życiowa znajduje odzwierciedlenie w jakości życia codziennego mieszkańców, może wpływać na wypełnianie funkcji rodzin oraz rozwój dzieci i młodzieży. Jednym z jej przejawów jest aktywność zawodowa i związana z nią przedsiębiorczość, czyli postawy o

pozytywnym zabarwieniu, charakteryzujące się zaangażowaniem, kreatywnością, rozwojem i umiejętnością wykorzystywania szans.

Cel strategiczny 1.

Kreowanie warunków służących prawidłowemu i efektywnemu wypełnianiu ról rodzinnych, społecznych i zawodowych przez mieszkańców.

Cele szczegółowe:

- 1.1. Rozwijanie wiedzy, umiejętności i postaw mieszkańców sprzyjających aktywności, samodzielności i zaradności życiowej.
- 1.2. Kreowanie warunków efektywnej aktywizacji zawodowej mieszkańców, w tym osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy.
- 1.3. Zapewnienie najbardziej potrzebującym osobom i rodzinom dostępu do podstawowych dóbr i zasobów.

Kierunki działań:

- 1) Realizacja działań edukacyjnych (np. kursów, szkoleń, warsztatów), służących rozwijaniu kapitału życiowego mieszkańców, w zakresie m.in. skutecznego działania, automotywacji, kreatywnego rozwiązywania problemów, prowadzenia gospodarstwa domowego, planowania i racjonalizacji wydatków.
- 2) Aktywizacja społeczno-zawodowa osób bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo, w szczególności z grup w szczególnej sytuacji, poprzez działania realizowane w ramach Klubu Integracji Społecznej, w tym m.in. warsztaty zaradności życiowej, poradnictwo specjalistyczne, wsparcie psychologa i doradcy zawodowego; szkolenia zawodowe i staże.
- 3) Rozwój usług opieki nad dziećmi do 6 roku życia w różnych formach (np. żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie, przedszkola i punkty przedszkolne), jako instrumentu ułatwiającego godzenie obowiązków zawodowych z pełnieniem ról rodzinnych, zwłaszcza dla kobiet mających trudności z powrotem lub wejściem na rynek pracy w związku z urodzeniem i wychowaniem dziecka.
- 4) Udzielanie wsparcia finansowego oraz świadczeń w naturze rodzinom i osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, w szczególności niezaradnym życiowo z powodu niepełnosprawności fizycznej i/lub intelektualnej, rodzinom wielodzietnym i niepełnym, a także dotkniętym zdarzeniami losowymi, klęskami żywiołowymi lub ekologicznymi.
- 5) Realizacja programów w zakresie prewencji przed utratą mieszkania, zadłużeniem czynszowym, eksmisją i bezdomnością.
- 6) Wspieranie rozwoju różnych form mieszkalnictwa chronionego (np. mieszkania treningowe, rówieśnicze, terapeutyczne) i budownictwa społecznego.
- 7) Realizacja kompleksowych działań wspierających powrót do naturalnego życia społecznego osób z niego wyizolowanych, zwłaszcza osób doświadczających trudności w przystosowaniu się po długotrwałym pobycie w zakładzie karnym oraz osób bezdomnych, w tym także poprzez kontrakty socjalne.
- 8) Współpraca z PUP, PCPR, służbą kuratorską i innymi podmiotami w zakresie wdrażania indywidualnych programów wsparcia służących usamodzielnianiu wychowanków pieczy

zastępczej, wychodzeniu z bezdomności, a także integracji osób opuszczających zakłady karne i cudzoziemców.

Priorytet 2. Funkcjonowanie rodzin, rozwój dzieci i młodzieży

Rodzina stanowi podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Wśród najważniejszych funkcji, wypełnianych przez rodzinę należy wskazać funkcję materialno-ekonomiczną, opiekuńczą, wychowawczą i emocjonalno-ekspresyjną. Rodzina powinna zapewniać bowiem podstawy do życia i rozwoju jej członków, opiekę nad domownikami niesamodzielnymi z racji wieku lub ograniczonej sprawności, przygotowanie dzieci do prawidłowego pełnienia ról społecznych oraz sprzyjać realizacji wewnątrz rodziny oraz poza nią potrzeb psychologicznych swoich członków.

Cel strategiczny 2.

Wspieranie rodzin w prawidłowym wypełnianiu ich funkcji oraz przewyżnianiu trudności życiowych, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju dzieci i młodzieży.

Cele szczegółowe:

- 2.1. Zwiększenie kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie opieki i wychowania.
- 2.2. Zapewnienie możliwie szerokiego dostępu do usług wsparcia dla osób i rodzin, zwłaszcza doświadczających dysfunkcji bądź nimi zagrożonych.
- 2.3. Wspieranie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży.

Kierunki działań:

- 1) Organizacja różnych form edukacji, takich jak np. warsztaty kompetencji rodzicielskich, spotkania ze specjalistami i kampanie społeczne; dotyczących w szczególności rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, świadomego rodzicielstwa, rozpoznawania, kontrolowania i wyrażania uczuć własnych oraz uczuć dzieci, umiejętnego stosowania nagród i kar itp., w tym poprzez Centrum Wspierania Rodziny.
- 2) Promocja i realizacja programów edukacyjnych i profilaktycznych w zakresie dbania o zdrowie dziecka, w tym m.in. badań profilaktycznych, szczepień ochronnych, odżywiania, profilaktyki stomatologicznej, zapobiegania wadom postawy i otyłości.
- 3) Monitorowanie środowisk doświadczających poważnych dysfunkcji, a także podejmowanie działań interwencyjnych, terapeutycznych oraz kompensacyjnych, w szczególności wobec rodzin niewydolnych wychowawczo i zagrożonych odebraniem dzieci.
- 4) Rozwój oferty specjalistycznego poradnictwa rodzinnego obejmującego w szczególności relacje rodzinne, komunikację wewnątrzrodzinną, role w rodzinie, wartości rodziny i jej członków, w tym m.in. poradnictwa psychologicznego, prawnego, logopedycznego.
- 5) Rozwój poradnictwa specjalistycznego oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami doświadczającymi przemocy oraz uzależnień.
- 6) Upowszechnianie nowych metod i narzędzi pracy z rodzinami, m.in. terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, coachingu rodzinnego, mediacji oraz rozwiązań

zapobiegających wypaleniu zawodowemu pracowników służb społecznych, takich jak pomoc psychologiczna, superwizja.

- 7) Zapewnienie wsparcia rodzinom doświadczającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w postaci m.in. pracy socjalnej, asystentury rodzinnej, pomocy rodzin wspierających, wolontariuszy, organizacji grup samopomocowych.
- 8) Organizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych w formach atrakcyjnych dla dzieci i młodzieży, takich jak warsztaty, koła zainteresowań, konkursy, turnieje sportowe, wycieczki, obozy edukacyjne czy wymiany międzynarodowe, służących doskonaleniu wiedzy i umiejętności oraz rozwijających pasje i zainteresowania.
- 9) Tworzenie i rozwój sieci placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej (np. kluby, świetlice środowiskowe i socjoterapeutyczne).
- 10) Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” jako elementu profesjonalnego systemu przeciwdziałania przemocy w środowisku lokalnym.
- 11) Kierowanie sprawców przemocy w rodzinie do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych oraz terapeutyczno-psychologicznych.

Priorytet 3. Włączenie społeczne osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących

Podeszły wiek, niepełnosprawność czy przewlekła choroba mogą stanowić poważne przesłanki wykluczenia społecznego. Ograniczenia psychoruchowe w połączeniu z barierami komunikacyjnymi i architektonicznymi w otoczeniu oraz mentalnymi w świadomości społecznej są czynnikami, które niejednokrotnie zamykają osoby starsze czy niepełnosprawne w ich domach. Warto jednak spojrzeć na sytuację tych osób przez pryzmat ich zasobów i możliwości.

Starzenie się jest naturalnym procesem, któremu podlega organizm człowieka – każdy w innym stopniu i z inną prędkością. Wydłużający się we współczesnych uwarunkowaniach czas trwania ludzkiego życia powoduje, że coraz dłuższy jest również okres starości. W sytuacji, gdy pojawiają się różne problemy i niedogodności, jakie wynikają z upływu kolejnych lat, sposobem łagodzenia negatywnych skutków starzenia się, a także przełamywania obrazu starości biernej i zniedołężniałej, może być szeroko pojęta aktywność. Osoby starsze mają potężne zasoby wiedzy i doświadczenia, a w wielu przypadkach również czasu, którymi niejednokrotnie chętnie się podzielą. Podobnie może być w przypadku osób niepełnosprawnych czy chorujących. Zmniejszona zdolność do wypełniania ról społecznych z powodu naruszenia sprawności organizmu nie powinna być jednak czynnikiem ograniczającym czy wręcz uniemożliwiającym uczestnictwo w życiu zbiorowym oraz korzystanie z dóbr i instytucji publicznych.

Cel strategiczny 3.

Poprawa jakości życia osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekłe chorujących.

Cele szczegółowe:

- 3.1. Integracja osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekłe chorujących z lokalnym środowiskiem.

- 3.2 Zwiększenie aktywności osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych w różnych sferach życia.
- 3.3. Zapewnienie dostępu osób o ograniczonej samodzielności do różnych form opieki i wsparcia.

Kierunki działań:

- 1) Działania na rzecz likwidacji barier urbanistycznych, komunikacyjnych i architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej, a także w miejscach powszechnie uczęszczanych (ulice, skwery, sklepy itp.).
- 2) Udział w programy edukacyjnych, kampaniach oraz akcjach informacyjnych, dotyczących potrzeb i problemów osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących, służących przełamywaniu stereotypów społecznych oraz integracji tych grup z lokalnym środowiskiem.
- 3) Tworzenie przestrzeni aktywności społecznej osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących, poprzez m.in. rozwijanie działalności klubu seniora, banki czasu, inicjatywy na rzecz integracji międzypokoleniowej, wolontariat wewnątrz- i międzypokoleniowy, działalność w ramach organizacji pozarządowych.
- 4) Organizacja różnorodnych form aktywności edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących, takich jak np.: kursy, szkolenia, pogadanki, zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania, zajęcia rekreacyjno-sportowe, wyjazdy kulturalne, wycieczki oraz wizyty studyjne.
- 5) Zwiększenie oferty wsparcia dla osób chorujących psychicznie, w tym dzieci, a także osób z zaburzeniami psychicznymi i innymi dysfunkcjami (np. porażenie mózgowe, Zespół Aspergera, ADHD) poprzez tworzenie i rozwój instytucjonalnych form wsparcia, usługi opiekuńcze, projekty socjalne itd.
- 6) Upowszechnianie instrumentów wsparcia ułatwiających funkcjonowanie osobom w podeszłym wieku i/lub niepełnosprawnym w środowisku lokalnym oraz kontakty z administracją (np. asystent osoby starszej i niepełnosprawnej, self adwokatura¹⁵).
- 7) Rozwój środowiskowych form pomocy osobom starszym, z niepełnosprawnością i chorującym oraz ich rodzinom, takich jak usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne i całodobowe, usługi opiekuna medycznego, opieka wytchnieniowa i pomoc sąsiedzka.
- 8) Rozwój instytucjonalnych form opieki i wsparcia dla osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących, zapewniających pomoc w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, a także stymulujących intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność.

Priorytet 4. Rozwój świadomej i aktywnej społeczności lokalnej

Spółeczność lokalną można scharakteryzować przez trzy główne jej wymiary: 1) terytorialny, wyrażający się w położeniu geograficznym; 2) społeczny, na który składają się więzi pomiędzy członkami społeczności oraz 3) psychiczny, obejmujący przede wszystkim tożsamość mieszkańców. Jest to przestrzeń aktywności ludzi, dzięki której mogą rozwijać się, a jednocześnie mieć udział w kształtowaniu jakości życia innych mieszkańców, a nawet uczestniczyć w przeciwdziałaniu i rozwiązywaniu problemów społecznych.

¹⁵ Self adwokatura to bezpośrednio występowanie we własnym imieniu przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną.

Cel strategiczny 4.

Tworzenie warunków rozwoju świadomej i aktywnej społeczności lokalnej.

Cele szczegółowe:

- 4.1. Zwiększanie świadomości społecznej i obywatelskiej.
- 4.2. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych i prewencyjnych w zakresie dysfunkcji społecznych.
- 4.3. Rozwój oddolnej aktywności mieszkańców, grup nieformalnych i organizacji pozarządowych.

Kierunki działań:

- 1) Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych, w szczególności w zakresie:
 - zdrowia, w tym profilaktyki chorób (np. nowotworowych, układu krążenia, cukrzyca), profilaktyki stomatologicznej, zdrowego stylu życia, właściwego odżywiania się, dbałości o higienę i kulturę fizyczną;
 - specyficznych potrzeb osób starszych, osób z niepełnosprawnością i przewlekłe chorujących;
 - uzależnień od substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych, innych zachowań ryzykownych, przemocy w rodzinie oraz zachowań agresywnych;
 - bezpieczeństwa publicznego, w tym: umiejętności udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, nowych form zagrożeń takich jak np. cyberprzestępczość, a także konsekwencji wynikających z łamania przepisów prawa;
 - ekologii, w tym ochrony przyrody – wody, lasów, powietrza; recyklingu; zmian klimatycznych; zasad funkcjonowania i znaczenia gospodarki obiegu zamkniętego.
- 2) Realizacja i współpraca w zakresie programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych dotyczących uzależnień od substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych, innych zachowań ryzykownych, przemocy oraz zachowań agresywnych w szkołach.
- 3) Udział gminy w ogólnopolskich lub regionalnych kampaniach dotyczących problemów społecznych, w szczególności dysfunkcji takich jak uzależnienia i przemoc w rodzinie.
- 4) Współpraca merytoryczna i finansowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie służąca poprawie dostępności usług społecznych oraz zaangażowaniu obywateli w rozwój lokalny.
- 5) Działania na rzecz organizowania społeczności lokalnej poprzez środowiskową pracę socjalną, animację społeczną, wspieranie grup nieformalnych, lokalnych liderów oraz zorganizowanych form aktywności mieszkańców.
- 6) Wspieranie rozwoju wolontariatu poprzez utworzenie klubu/centrum wolontariatu, szkolenia dla wolontariuszy, współpracę w zakresie organizacji wolontariatu oraz działania na rzecz włączania się osób w różnym wieku w inicjatywy i działania wolontaryjne.

- 7) Prowadzenie konsultacji społecznych z mieszkańcami, w formie m.in. spotkań otwartych, debat, warsztatów obywatelskich, badań ankietowych, przy podejmowaniu przez władze gminy decyzji w sprawach ważnych dla społeczności, w sposób stwarzający warunki do powszechnego uczestnictwa osób fizycznych i organizacji pozarządowych.

Zaproponowane kierunki działań strategicznych nie zostały uporządkowane w sposób hierarchiczny (posiadają zbliżoną ważność). Ponadto mają one w dużej mierze charakter ciągły i wieloetapowy, a ich realizacja będzie odbywać się w pełnym horyzoncie czasowym Strategii (2020-2027). W związku z tym odstąpiono od opracowania odrębnego, szczegółowego harmonogramu.

Warto zaznaczyć, że efektywna realizacja celów Strategii wymaga podejmowania systematycznych działań służących wzmocnieniu instytucjonalnemu i organizacyjnemu gminy, przede wszystkim w zakresie:

- stałego zwiększania kompetencji pracowników i osób zaangażowanych w realizację Strategii, poprzez systematyczny udział w szkoleniach, kursach, warsztatach, seminariach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji;
- wspierania kadry specjalistów zajmujących się m.in. uzależnieniami, przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej;
- wzmocnienia współpracy i komunikacji międzyinstytucjonalnej w obszarach objętych Strategią, służącej szybkiej diagnozie oraz przeciwdziałania dysfunkcjom społecznym, a także zmniejszaniu skali ich występowania;
- rozwoju współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi poprzez m.in. włączanie ich przedstawicieli do zespołów opiniodawczych, doradczych i konsultacyjnych, zlecanie realizacji zadań publicznych, umożliwianie szerszego udziału w kreowaniu polityk publicznych itd.;

Powyższe działania dotyczą każdego z przyjętych obszarów priorytetowych. Powinny stanowić wytyczną współpracy pomiędzy instytucjami gminy oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz jej mieszkańców, ukierunkowanej na urzeczywistnienie wizji rozwoju społecznego Gminy Pasy.

6. Zarządzanie realizacją Strategii

6.1. Ramy formalno-organizacyjne

W świetle ustawy o pomocy społecznej, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy nie tylko opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych, ale również jej późniejsza realizacja. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Pasym, Powiatu Szczygieńskiego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które są już skutecznie wdrażane. Jest tu jednak także sfera nowych pomysłów i rozwiązań, stanowiących odpowiedź na nasilające się problemy oraz nie zaspokojone w dostatecznym stopniu potrzeby mieszkańców.

Zasadniczą rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy Pasym – Burmistrz oraz Rada Miejska, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pasymiu. Do zadań MGOPS będą należały w szczególności:

- czynności operacyjne – ustalanie z interesariuszami bieżących potrzeb, podziału zadań i odpowiedzialności, a także uszczegóławianie zapisów strategii w postaci rocznych lub kilkuletnich programów wpisujących się w sferę pomocy i integracji społecznej;
- czynności monitorujące – regularny monitoring poziomu osiągnięcia celów i rezultatów oraz zakresu zrealizowanych działań;
- czynności informacyjno-konsultacyjne – przekazywanie władzom gminy, lokalnym partnerom i instytucjom współpracującym oraz mieszkańcom informacji na temat stanu wdrożenia Strategii, a także pozyskiwanie informacji zwrotnej w tym zakresie;
- czynności wnioskodawcze – przedkładanie władzom gminy oraz lokalnym partnerom stosownych wniosków oraz rekomendacji dotyczących decyzji i działań korygujących wdrażanie Strategii oraz aktualizacji dokumentu.

Zarządzanie realizacją Strategii powinno być systemowe, elastyczne i otwarte na zmieniające się uwarunkowania, ponieważ Strategia jest planem dostosowanym do dynamicznych czynników zewnętrznych i wewnętrznych, jednak w taki sposób, aby tam gdzie to możliwe, kształtować rzeczywistość społeczną w oparciu o wizję pożądanых zmian.

6.2. Monitoring Strategii

Monitoring jest jednym z elementów zarządzania realizacją Strategii. Z definicji oznacza on regularne pomiary ilościowe i jakościowe bądź obserwacje zjawiska, prowadzone przez określony czas. W przypadku Strategii pozwala uchwycić różnice pomiędzy założeniami planu a ich faktycznym wykonaniem, w dwóch zasadniczych obszarach, tj. w obszarze merytorycznym – dotyczącym postępu realizacji działań pod względem osiągniętych efektów oraz terminowości wykonania; oraz w obszarze finansowym – obejmującym zarządzanie środkami, zwłaszcza pod kątem efektywności wydatków.

Monitoring jest podstawą sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji. Dane zebrane w jego trakcie są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań przeznaczonych zarówno na potrzeby wewnętrzne, jak i raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń. Ponadto monitoring uzupełniony

okresową ewaluacją może stać się źródłem cennych wskazówek dla działań korygujących i usprawniających, a także nowelizacji (aktualizacji) przyjętych planów.

Przewiduje się prowadzenie monitoringu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pasy* na lata 2020-2027 w okresach dwuletnich – za każde dwa zakończone lata kalendarzowe wdrażania Strategii. Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych rezultatów i celów. Odnoszą się one do kierunków niezbędnych działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym obszarom Strategii. Monitoringowi mogą podlegać również wskaźniki kontekstowe, pokazujące ogólną sytuację społeczną Gminy Pasy, mające charakter komplementarny wobec wskaźników realizacji działań. Ich analiza pozwoli spojrzeć na proces realizacji Strategii w odniesieniu do sytuacji w gminie. Należy tu nadmienić, że katalog wskaźników ma charakter otwarty. Oznacza to, że jeżeli w procesie monitoringu zostanie zidentyfikowana potrzeba zmiany jego zakresu, możliwe będzie wprowadzenie zmian

i uzupełnień bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile będą one służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii. Stosowną decyzję w tym zakresie podejmuje Kierownik Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pasymiu.

**WSKAŹNIKI MONITORINGU
STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
W GMINIE PASYM NA LATA 2020-2027**

Lp.	Nazwa wskaźnika	Źródło danych
Ogólna sytuacja społeczno-ekonomiczna gminy		
1)	Liczba ludności gminy wg faktycznego miejsca zamieszkania.	GUS
2)	Odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w ogóle ludności (w %).	GUS
3)	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	GUS
4)	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych, w podziale na płeć.	GUS
5)	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.	GUS
6)	Liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy.	GUS
7)	Podmioty gospodarki narodowej na terenie miasta na 1000 ludności.	GUS
8)	Struktura podmiotów gospodarki narodowej według klas wielkości.	GUS
9)	Liczba mieszkań oddanych do użytkowania.	GUS
10)	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz w przeliczeniu na 1 osobę (w m ²).	GUS
11)	Odsetek mieszkań wyposażonych w wodociąg, łazienkę oraz centralne ogrzewanie.	GUS
12)	Liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej, w tym długotrwale: liczba osób, którym przyznano świadczenie; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach – w podziale na powody udzielania pomocy.	MGOPS
13)	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w ogóle mieszkańców (w %).	GUS, MGOPS
Cel strategiczny 1.		
1)	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa,	MGOPS

	bezrobocia, bezdomności, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, kłęski żywiołowej; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach.	
2)	Liczba osób, które otrzymały wsparcie w ramach Klubu Integracji Społecznej.	MGOPS
3)	Liczba dzieci do 6 roku życia objętych opieką i wychowaniem w placówkach.	UM/GUS
4)	Liczba osób otrzymujących z pomocy społecznej świadczenia pieniężne i/lub niepieniężne, w tym m.in. w postaci zasiłków, schronienia, posiłku.	MGOPS
5)	Liczba mieszkań komunalnych oraz mieszkań (lokali) socjalnych w zasobie gminy.	UM
6)	Liczba kontraktów socjalnych zawartych i zrealizowanych w ciągu roku, w tym z osobami bezdomnymi i opuszczającymi zakłady karne.	MGOPS
Cel strategiczny 2.		
1)	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, potrzeby ochrony macierzyństwa, przemocy w rodzinie, alkoholizmu i narkomanii; liczba rodzin i liczba osób w rodzinach	MGOPS
2)	Liczba osób, którym udzielono wsparcia w ramach Centrum Wspierania Rodziny.	MGOPS
3)	Liczba rodzin i osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego.	MGOPS
4)	Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną.	MGOPS
5)	Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą asystenta rodziny.	MGOPS
6)	Liczba placówek wsparcia dziennego na terenie gminy; liczba uczestników.	MGOPS
7)	Liczba nowozałożonych procedur Niebieskie Karty.	ZI
8)	Liczba zakończonych procedur Niebieskie Karty.	ZI
Cel strategiczny 3.		
1)	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby; liczba rodzin, liczba osób w rodzinach.	MGOPS
2)	Liczba obiektów, w których zlikwidowano bariery.	MGOPS, UM i in.
3)	Liczba zrealizowanych działań edukacyjnych, kampanii i akcji informacyjnych.	MGOPS, UM i in.
4)	Liczba zorganizowanych form aktywności osób starszych, niepełnosprawnych, chorujących.	MGOPS, UM i in.
5)	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania.	MGOPS
6)	Liczba działających na terenie gminy instytucjonalnych form opieki i wsparcia dla osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących; liczba miejsc; liczba osób korzystających.	MGOPS
Cel strategiczny 4.		
1)	Liczba zrealizowanych programów edukacyjno-profilaktycznych.	MGOPS, UM i in.
2)	Liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje na realizację zadań publicznych gminy	UM
3)	Wartość dotacji przekazanych organizacjom pozarządowym na realizację zadań publicznych	UM
4)	Liczba wolontariuszy zaangażowanych w działania na terenie gminy.	MGOPS, UM i in.
5)	Liczba konsultacji społecznych przeprowadzonych z mieszkańcami	UM

Raporty z monitoringu powinny zawierać w szczególności opis uwarunkowań i przebieg procesu monitorowania Strategii; ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń Strategii; ogólną charakterystykę bieżącej sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy; prezentację obszarów i celów Strategii, zrealizowanych wskaźników wdrażania, a także opis zrealizowanych działań pod względem jakościowym i ilościowym; a także wnioski i rekomendacje dla lokalnej polityki społecznej. Ze względu na terminy udostępniania danych statystycznych¹⁶, zaleca się, aby raporty z monitoringu były opracowywane do końca września roku następującego po okresie sprawozdawczym, a następnie przedkładane Burmistrzowi i Radzie Miejskiej.

¹⁶ Względnie długi czas oczekiwania dotyczy w szczególności statystyki publicznej prowadzonej przez GUS. Dla przykładu najświeższe dane dotyczące demografii i rynku pracy są zwykle dostępne około połowy maja.

7. Źródła finansowania

Z uwagi na szeroki katalog działań planowanych w ramach *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pasyw na lata 2020-2027* należy w ich realizacji uwzględnić środki pochodzące z różnych źródeł finansowania. Zasadniczo można je podzielić na trzy grupy, tj. na środki krajowe, środki unijne oraz granty i środki prywatne.

Jednym z podstawowych źródeł finansowania będzie budżet gminy, w zakresie działań realizowanych przez jednostki organizacyjne i pomocnicze w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu Szczycieńskiego, Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Duża część środków na lokalną politykę społeczną będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. Chodzi zarówno o transfery w postaci subwencji ogólnej jak i dotacji celowych, z których część trzeba będzie pozyskać startując w konkursach. W tej kategorii mieszczą się bowiem programy rządowe oraz programy ministerstw w zakresie m.in. wsparcia i aktywizacji osób starszych, pomocy osobom bezdomnym, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz wsparcia rodzin z dziećmi.

Druga grupa źródeł finansowania to przede wszystkim środki z Funduszy Europejskich. Do końca lutego 2022 r. będą realizowane jeszcze dwa projekty w ramach obecnej perspektywy finansowej, obejmującej lata 2014-2020, natomiast lata 2021-2027 będą obejmowały kolejną perspektywę finansową, które da możliwość kontynuowania podjętych działań oraz rozwijania usług społecznych w obszarach wsparcia rodzin, osób starszych i niepełnosprawnych, a także dzieci i młodzieży.

W trzeciej grupie źródeł finansowania mieszczą się środki prywatne pochodzące z fundacji (np. Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga, Fundacja PZU, Fundacja AVIVA), pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne. Są one dostępne przede wszystkim dla organizacji pozarządowych, dlatego też nieodzowna będzie współpraca gminy z trzecim sektorem –

w formie wzajemnego informowania o planowanych i realizowanych działaniach, a także przy okazji projektów partnerskich.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, długi okres jego obowiązywania oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu gminy (w tym planów finansowych jednostek), a także opracowywania programów i projektów uszczegółwiających założenia Strategii.